

Георги Колев

DOCUMENTA X

*модерното изкуство
и ние*

София, 1997

Georgi Kolev

DOCUMENTA X,

Modern Art

and Bulgarian Artistic

Environment

Sofia, 1997

ПАРИ

**ГАЛЕРИЯ
LESSEDRA
ART GALLERY**

Birthday invitation
to **Austria**

In 1997, all of Austria will be celebrating the bicentenary of the birth of the great Austrian composer, Franz Schubert, with unique concerts, lieder evenings and exhibitions. Experience these musical delights live in a classical Viennese setting. As a prelude, Austrian Airlines will spoil you on your flight to Vienna with typical Austrian charm, evident in the exceptional service and traditional hospitality. There

is no better way to get in the mood for a visit to Austria than a flight with Austrian Airlines.

Visit us at the Internet:
<http://www.aua.com/aua>

Welcome to
The Friendly Airline

Welcome to
Schubert's
bicentenary

AUSTRIAN AIRLINES ➤

КУЛТУРНИЯТ туризъм в европейски и световен мащаб процъфтява все повече и повече независимо от това, че организаторите на *documenta X* се обявиха против него. В Касел, в галериите и музеите в Берлин и Хамбург потокът от посетители е огромен. Поради изключителния характер на изложбата *Епохата на модерното изкуство в XX век* през последната седмица Martin - Gropius - Bau в Берлин беше отворен до 24 часа... Въпреки че входните билети са сравнително скъпи - 8 и 12 марки за музеи и галерии и 25 за *documenta*. Прибавяйки към тях разходите за престой и градски транспорт, пътуването до съответния град /специални облекчения дават немските железници за *documenta X*/ - става очевидно колко скъпо е консумирането на изкуство.

НАЙ-ВАЖНАТА ИЗЛОЖБА В СВЕТОВЕН МАЩАБ ¹

Слабо илюстрирана теория ², Против консумацията на изкуство и културният туризъм ³, Документа на прасенцата ⁴ - само няколко от определенията, съпровождащи десетото издание на изложбата. Нейното начало е поставено през 1955 г. от местния художник и преподавател в академията Арнолд Боде с основна цел да информира за онези течения на модерното изкуство, които бяха отречени от фашизма и забравени поради войната и възстановяването. И да работи за тяхното реабилитиране. За малко повече от 40 години провинциалното градче Касел /200

1. Рекламата на документа X., 2. B. Die Presse, 21 юни, 97 г., 3. B. Frankfurter Allgemeine Zeitung, 22 юни, 97 г. 4. B. Курьер, 22 юни, 97 г.

CULTURAL tourism keeps on expanding and prospering, despite the fact that the organisers of *documenta X* condemned it. A growing stream of visitors flooded the galleries and museums of Berlin, Hamburg and Kassel. The interest to *The Age of Modern Art in XX Century Exhibition*, forced the organisers to leave Martin-Gropius-Bau in Berlin open until midnight... And despite the relatively expensive tickets, from 8 to 12 DEM for museums and galleries, and 25 DEM for the *documenta*. If the travel and accommodation expenses are to be taken into account (German Railways give a special discount for *documenta* - goers) the costs of modern art consumption reach quite an amount.

WORLD'S MOST SIGNIFICANT SHOW¹

*Poorly illustrated theory², Against Art Consumption and Cultural Tourism³, The Piggish Documenta⁴, are just a few of the definitions, accompanying the show's tenth issue. It's beginning dates back in 1955, when the local artist Arnold Bode, a lecturer in the Academy, organised the first show with the primary objective to present those of modern trends which had been banned by fascism, and forgotten during the war and post-war years. And to work for their recreation. Within less than 40 years the small provincial town of Kassel, with its 200,000 citizens, became an integral part of contemporary art mythology. *Documenta* is its unquestioned symbol and today one can hardly find a single artist among the*

1. Advertising Documenta X, 2. Die Presse, June 21, 1997, 3. Frankfurter Allgemeine Zeitung, June 22, 1997, 4. Courier weekly, June 22, 1997

хил. жители/ е вече неразделна част от митологията на модерното изкуство. *Documenta* е неговият безспорен символ и почти няма *мастит* съвременен автор, който да не е записал в своята биография поне едно участие. Независимо от това дали се казва Йозеф Бойс, Анди Уорхол, Янис Кунелис, Иля Кабаков, Нам Джун Пайк, Марио Мерц... И дали идва от Германия, Америка, Гърция, Русия, Корея, Италия. За съжаление - не и от България. Потвърждава ли това тезата на изкуствоведа Пиер Рестани, дошъл от Франция за участие в журито на първото в България триенале на живописиста София'96: Българското изкуство от началото на века до 50-те години е провинциално, а

СЪВРЕМЕННОТО НИ ИЗКУСТВО Е В ПЕРИФЕРИЯТА НА ХУДОЖЕСТВЕНИТЕ ОТНОШЕНИЯ

Нашите художници правят със закъснение от 30 години това, което са правили европейските⁵. Неговата сънародничка Катерин Давид, художествен директор на *documenta X*, защитава концепцията за *глобализация на съвременното изкуство*⁶, което й дава възможност да събере заедно повече или по-малко известни имена от Европа и Америка /Арт енд Ленгуидж, Дан Греъм, Ричард Хамилтон, Роземари Трокекел, Сузане Лафон, Микеланджело Пистолето, Майк Кели, Нанси Сперо, Джеф Уол/ с никому неизвестни до този момент и трудно защитими автори от Азия, Африка, Латинска Америка. Като например

5. Сп. *Ценител*, бр. 1-2, 97 г. 6. *short guide/ Kurzfuierer, documenta X, cantz, 1997, стр. 7, 8.*

prominent names of our time, who has not been among the participants at least once. Regardless of whether his name is Joseph Beuys, Andy Warhol, Jannis Kounellis, Ilya Kabakov, Nam June Paik, Mario Merz... And regardless of whether he or she comes from Germany, America, Korea, Russia, Italy... Regretfully, we would not encounter a Bulgarian mentioned. Does this fact confirm Pierre Restani's view that our art in the first half of the century is provincial, whereas

BULGARIAN CONTEMPORARY ART IS STILL IN THE PERIPHERY OF ART RELATIONS,

a statement, made during his visit as a member of the jury of the first triennale Sofia'96?

Our artists are currently obsessed by what Europeans used to do some 30 years ago⁵. His fellow-countrywoman Catherine David, *documenta X's* Art Director, stands on the position of *contemporary art globalisation*⁶, and gathers Europe's and America's more or less well-known names (Art & Language, Dan Graham, Richard Hamilton, Rosemarie Trockel, Suzanne Lafont, Michelangelo Pistoletto, Mike Kelley, Nancy Spero, Jeff Wall) together with brand-new phenomena from Asia, Africa, Latin America, like Aya & Gal from the Middle East, with their lengthy video tape on everyday life scenes, or the Nigerian Oladele Bamgboye, whose interviews and documented flashes present his country the way a tourist guidebook would do it. The latter can be seen also at another exhibition, entitled *The Other Modern*, organised in Haus

5. *Connoisseur Magazine*, 1-2, 1997, 6. *Short guide/ Kurzfuierer, documenta X, cantz, 1997, pp. 7-8.*

Йойвинг Фалстрьом

Айя и Гал от Близкия изток - продължителен видеофилм със сцени от бита. Или нигериецът Оладеле Бамгбойе - документални кадри и интервюта ни запознават с неговата страна, наподобяващи телевизионен туристически справочник. Той е представен и в изложбата *Другите модерни* в Haus der Kulturen der Welt, показващи съвременно изкуство от Азия и Африка успоредно с *Епохата на модерното* в Берлин. Интересни автори, между които се откроява Ширин Нешат от Иран - нейната фотография с дуло на автомат между две пети, изписани с феминистки текстове на персийски, беше оценена още на венецианското биенале през 1995 г.⁷ Но Оладеле Бамгбойе е вече с едно рамо напред - участва в *documenta*. И точно там, където на предишната е стояла най-силната инсталация на Брус Науман. За нея директорът на галерията за модерно изкуство в Хамбург Уве Шнеде казва: *Пространствената инсталация Антро/Социо заемаше водещо място. Дълго се двоумих, но моят сътрудник Франк Барт беше твърде настоятелен поради силната конкуренция. Днес си казвам - какво щастие, че го направихме, и то на разумна цена.*⁸ Факт, красноречиво показващ мястото на *documenta* в търговията с модерно изкуство. Друг автор, идващ от Сингапур - Матю Нгуи, изтъква *готварските* си умения чрез директно кухненската инсталация *Можете да си поръчате и да ядете вкусна папайя*. Подобни са художествените усилия на Тунга от Пернам-

Oyvind Fahlstrom

d e r
Kulturen
der Welt,
and run-
ning in
parallel
with the

Age of Modern. Here, among intriguing artists from Asia and Africa, we can still distinguish one - Shirin Neshat from Iran. Her photo of a tommy-gun muzzle, laid between a pair of heels, and inscribed with feminist texts in Persian, was highly estimated as early as the Venetian Biennial in 1995⁷. However Oladele Bamgboye is outrunning her, although just *at an arm's length* - he is a *documenta* exhibitor. This year his works are located right on the spot, where Bruce Nauman's strongest installation was assembled at the previous show. It is this installation, that made Uwe Schneede, Director of the Hamburg Modern Art Gallery exclaim: *The space installation Antro/Socio occupies a leading position. As a matter of fact, I was hesitant as to whether to exhibit it now. My assistant Frank Barth, however, was very keen about it, perhaps driven by the thought of our strong competition. Today I often repeat to myself: How clever of us to install it, and what is more, at such a reasonable price!*⁸

His comment, better than anything else, indicates the position *documenta* occupies on the art market. Another artist, Mathew Ngui from Singapore, stresses his *culinary* capabilities outright, through his *kitchen* installation *You can Order And Eat a Delicious Poh-Piah*. His endeavour is pretty close to the artistic efforts of Tunga from Pernambuco (Brazil), or Uri Tzaig

7. Сп. *Flash Art*, бр. 184/октомври 1995, стр. 74,78, 8. В. *Hamburger Abendblatt*, приложение от 22/23 февруари, 97 г.,

7. *Flash Art*, no184, October, 1995, pp.74-78, 8. *Hamburger Abendblatt*, Appendix, February 22-23, 1997

бу, Бразилия, или на Ури Зайг от Кирят Гар, Израел. Не защото инсталацията *Ориз* на холандката Марийке ван Вармердам е много впечатляваща - безкрайно повторение на филмова сцена с дете, изсипващо от главата си купа с ориз. Или превърнатите в изкуство истински засадени плевели на австриеца Луис Вайнбергер до жп релсите на гарата в Касел, където пристигат влаковете с рекламния надпис dX. От сградата, наречена Kulturbahnhof /културна гара/, започва изложението. Цяла зала е отделена на Микеланджело Пистолето и с право - внушително е въздействието на неговите *Обекти* с различни форми и изпълнени в разностранен материал. Минаваме покрай текстовете на Луис Вайнбергер /същият с плевелите/, изписани с молив върху стените по продължение на цялото стълбище *Записки от дневника*. Забелязваме видеоинсталацията на

from Kiryat Gar (Israel). And not necessarily because the installation *Rice* of the Dutch artist Marijke van Warmerdam is all so impressing, with a movie scene of a kid, pouring a bowl full of rice upon his head, repeated over and over again. Nor the authentic weeds, which the Austrian Lois Weinberger has transformed into artistic vision by planting them alongside the tracks of the Kassel railway station, just where the trains with the advertising logo dX arrive. The show actually starts at the very station, called Kulturbahnhof (Culture Station). The entire lobby space is occupied by the works of Michelangelo Pistoletto. Quite a relevant decision, I would say. His stunning *Objects* with their diverse forms and materials, make a striking impression on the guests, arriving for the show. We pass by the pensil-written inscriptions of Lois Weinberger (the one with the weeds), covering the walls along

the stairs, actually the *Notes from the Diary*. Further, while climbing upwards, we pass by the video installation, composed by the American Steve Mc-Queen and the drawings of the Austrian Martin Walde, the black-and-white photos of the Frenchman Marc Pataut, further by the anthropologic research on the *Yanomami* Indians, presented by the German Lothar Baumgarten through the prism of black-and-white photography. In one of the exhibition halls we can see Jorg Herold's film *A Body within a Body*. The French artist Anne-Marie Schnei-

ЧИМКА/PHOTO RADI GEORGIEV

ДЖОНАТАН БОРОФСКИ НЕБЕСНИЯТ КАТЕРАЧ
JONATHAN BOROFSKY, SKY RIDER

Доротеа Голдс американеца Стийв Мак Куин и рисунките на австриеца Мартин Валде, черно-белите фотографии на французина Марк Пато, антропологичните изследвания върху индианското племе *яномами*, осъществени от германеца Лотар Баумгартен, с помощта на черно-бялата фотография. В една от залите се върти филмът *Тяло в тялото* на Йорг Херолд от Лайпциг. Французойката Ане-Мари Шнайдер представя цикъл рисунки, изпълнени класически с въглен върху хартия. Тепърва ни очаква сериозен маратон, а

това е само началото. Излизайки извън гарата, се озоваваме под *Небесния катерач* на Джонатан Борофски - скулптурна инсталация, останала от предната изложба. Продължаваме

през пешеходните подлези,

населени също с изкуство: фотографията *Мляко* на канадеца Джеф Уол, маскирана за обикновения минувач като рекламно пано. Същият Джеф Уол, който отдавна е по страниците на водещите световни списания за изкуство.⁹ И сякаш направо от корицата на списанието¹⁰ неговата работа *Разплитането* влезе в изложбата и каталога *Епохата на модерното*. Заедно с другата му творба *Препятствие* карат зрителя в залата да се почувства участник в документираните събития. Може би това е едно от главните достойнства

Dorothee Golzder presents a series of classic charcoal drawings on paper. We are only at the very beginning of a lengthy marathon.

Upon leaving the building, the newcomer finds himself under Jonathan Borofsky's *Sky Rider*, a sculptured installation, left from the previous show. We proceed further, through the pedestrian subways *inhabited* by Jeff Wall's

CHIMKA/PHOTO RADI GEORGIEV

ДЖЕФ УОЛ, МЛЯКО, ФОТОГРАФИЯ
JEFF WALL, MILK, PHOTOGRAPHY

visions. The Canadian's photo *Milk* is *disguised*, for the occasional passer-by, as an advertising board. The same Jeff Wall, whom we are used to see on the covers of world's leading art magazines⁹. As if straight from the pages of the magazines¹⁰, his work *Untangling* entered into the *Age of Modern* exhibition and catalogue. Together with his other picture, *Stumbling block*, it makes us feel like witnesses participating in documented events. Maybe this is one of the major advantages, for which

9. Сп. *Neue Bildende Kunst*, бр. 4/август-септем. 96 г., 10. Сп. *Flash Art*, бр. 181 /март-април 1995 г.,

9. *Neue Bildende Kunst*, No 4, August- Sept. 1996, 10 *Flash Art*, No 181, March-April 1995

ФОТОГРАФИЯТА ДА СЕ ПРИЕМА ЗА СЕРИОЗНО ПРОИЗВЕДЕНИЕ НА ИЗКУСТВОТО

и да заеме своето място в музеите. Галерията за модерно изкуство в Хамбург отделя подобаващо внимание на Джеф Уол заедно с другата звезда на фотографията американката Синди Шерман, която за разлика от него предпочита черно-бялото изражение пред цветното. Не са пропуснати и немците Томас Руф - директно портретна цветна фотография, и Томас Щрут - обемна цветна фотография на музеи и църкви, наподобяваща платната на старите холандски майстори. В изложбата *Епохата на модерното* Томас Руф присъства с един портрет, а на Синди Шерман е отделено повече място - 4 цветни и 4 черно-бели фотографии.

По-нататък в подлеза буквално се сблъскваме с видеоинсталацията на Петер Фрийдл от Австрия - монотонно повтарящи се ритници върху автомат за цигари... И правени неща и несръчни ¹¹ бих повторил израза, казан по повод изложбата на негов съгражданин от български произход, живеещ и работещ във Виена. Ако предварително не знаем, можем да пропуснем *Тъжната игра* на францужойката Сузане Лафон. Нейните фотографии, представящи картини на места, картини на лица, картини на гуми, са разположени като големи цветни плакати по стените и колоните на подлеза. Тръгвайки от Истанбул, тя документира едно пътуване през Белград, Будапеща, Виена и Франкфурт /София отсъства/. Самата Сузане Лафон

11. В. ПАРИ, бр. 87, 6 май 1993 г.

PHOTOGRAPHY IS ACCEPTED AS A SERIOUS PIECE OF ART

and occupies an important position in contemporary museums. The Hamburg Modern Art Gallery pays due attention to both Jeff Wall and the American star of modern photography Cindy Sherman who, unlike Wall, prefers the strong expression power of the black-and-white photography. Of course we should not omit the Germans here. They are presented by the colour photo portraits by Thomas Ruff and Thomas Struth. The latter's spacious (volumetric) photos of churches and museums bear a tangible, although distant resemblance to the paintings of the old Dutch masters. In the *Age of Modern* exhibition Thomas Ruff is presented with just one portrait, whereas Cindy Sherman enjoys more attention with her four colour and four black-and-white photos.

Further in the subway one almost bumps against the video installation, presenting the Austrian Peter Friedl - monotonously repeated kicks against a cigarette booth... *Things, both engineered and in the same time clumsy* ¹¹, to quote another Austrian, this time of Bulgarian origin, who is now resident in Vienna. If we haven't been notified in advance, we might have missed the *Sad Game* of the Frenchwoman Suzanne Lafont. Her works, presenting images of places, images of faces and images of words, are arranged as large colour posters on the walls and columns in the subway, featuring her long journey from Istanbul through Belgrade, Budapest, Vienna and Frankfurt (Sofia missing). Suzanne Lafont is also present in one of Berlin's leading

11 *Pari Daily*, No 87, May 6, 1993

Кристине Хил

присъства в една от водещите берлински галерии *Вонмашине-машина*, в която да живееш по идеята на Лео Корбюзие, т.е. да живееш със и в изкуството¹², споделя нейният собственик Фридрих Лук. При посещението си го заварих на компютъра, а по стените около него бяха същите фотографии на Сузане Лафон - в едно помещение с размери не повече от 20 кв.м, без никакъв лукс на първия етаж от нормален жилищен блок в квартал от бившия Източен Берлин. Но да представиш *свой* художник на *documenta* означава сигурно много и изцяло да живееш с изкуството. По време на разговора ни имаше едно телефонно обаждане с предложение за участие в панаир на изкуството и няколко *Интернет* посещения в галерията. За тази година никакви участия в панаири - споделя Фридрих - още повече в Берлин и Германия сме

Christine Hill galleries *Wohnmaschine*, the name implying living in a machine, i.e.

to live with the art and in the art¹². The idea has been launched by Le Corbusier, reminds me the gallery owner Friederich Loock. I visited him in his office. A relatively small premise, hardly exceeding 20 square meters on the ground floor in a East Berlin block of flats, with the same Suzanne Lafont photos on the walls and not a single sign of luxury. However, to present your artist at *documenta* means a lot more. It certainly means you live through art. While we were talking, a caller offered

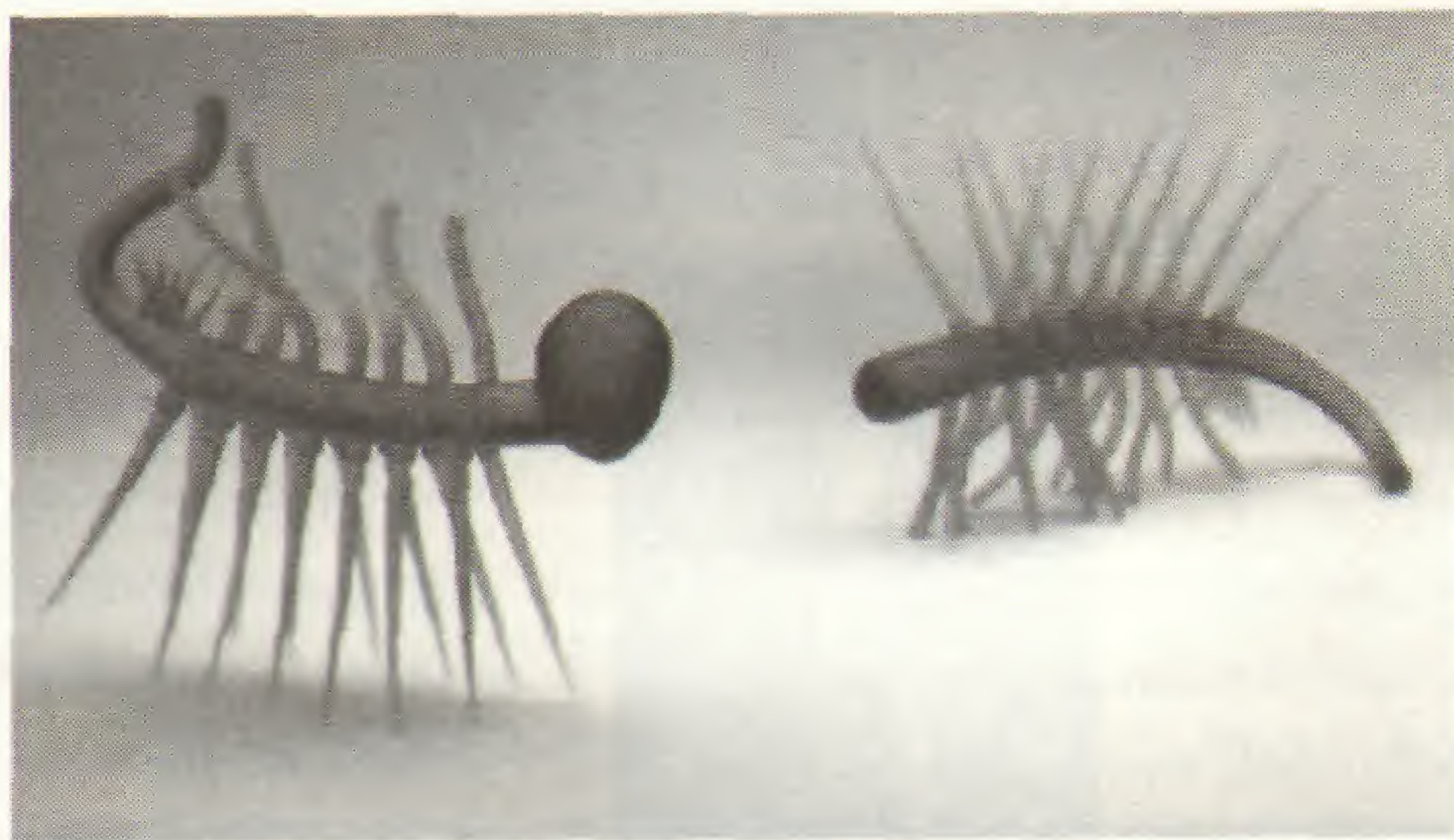

PHOTO CATALOGUE DOCUMENTA X

МАРТИН ВАЛДЕ, ХАЛУЦИГЕНИЯ, 1997, ДОКУМЕНТА X

MARTIN WALDE, HALLUCIGENIA, 1997 DOCUMENTA X

достатъчно известни. Едно участие ни струва 20 хил. марки, които трябва да получим от продажба на изкуство, със спонсори не работим. Проблемите, помислих си аз, са същите като при нас, само че на друго ниво. Така през подлеза и пешеходната пътека стигаме до центъра и музея Фридрицианум, където са и основните изложбени площи. Тук отново можем да видим Джеф Уол, но с чернобяла фотография и рисунки на

Friedrich to take part in an art fair and a couple of *Internet* visits were made to the gallery. No more participations in fairs, Friederich responded. - And certainly not in Berlin or anywhere in Germany. We cannot be better known here. A participation costs at least 20,000 German marks, which we have to consequently restore through sales. We don't work with sponsorships.

The same problems we have to cope with, I thought, but on a different level.

12. Сп. *Flash Art*, бр. 179/ноември-дек. 1994 г., стр. 46

12 *Flash Art* No 179, November - Dec. 1994, p.46

Мартин Валде. Той е представен в каталога с две своеобразни скулптурни творби от изкуствена материя под названието *Халуцигения*, 1997 г. Същите видях веднага след откривнето на *documenta X* в австрийския в. *Курьер* от 22 юни и

ПАРАЛЕЛЪТ СЪС СКУЛПТУРИТЕ ОТ ДЪРВО НА АЛЕКСАНДЪР ИВАНОВ БЕШЕ ПОРАЗИТЕЛЕН

Вече бяхме изпратили произведенията му за Хамбург, където на 17 юли трябваше да се открие изложба заедно с немската художничка Моника Нелтинг. Сашо беше изключително натъжен от факта, не толкова заради подобие, а за това, че сходни и еднакво качествени и заслужаващи внимание идеи имат различна реализация и съдба. Едните /може би защото са от

А в с т р и я /
стигат до
documenta X, а
другите...

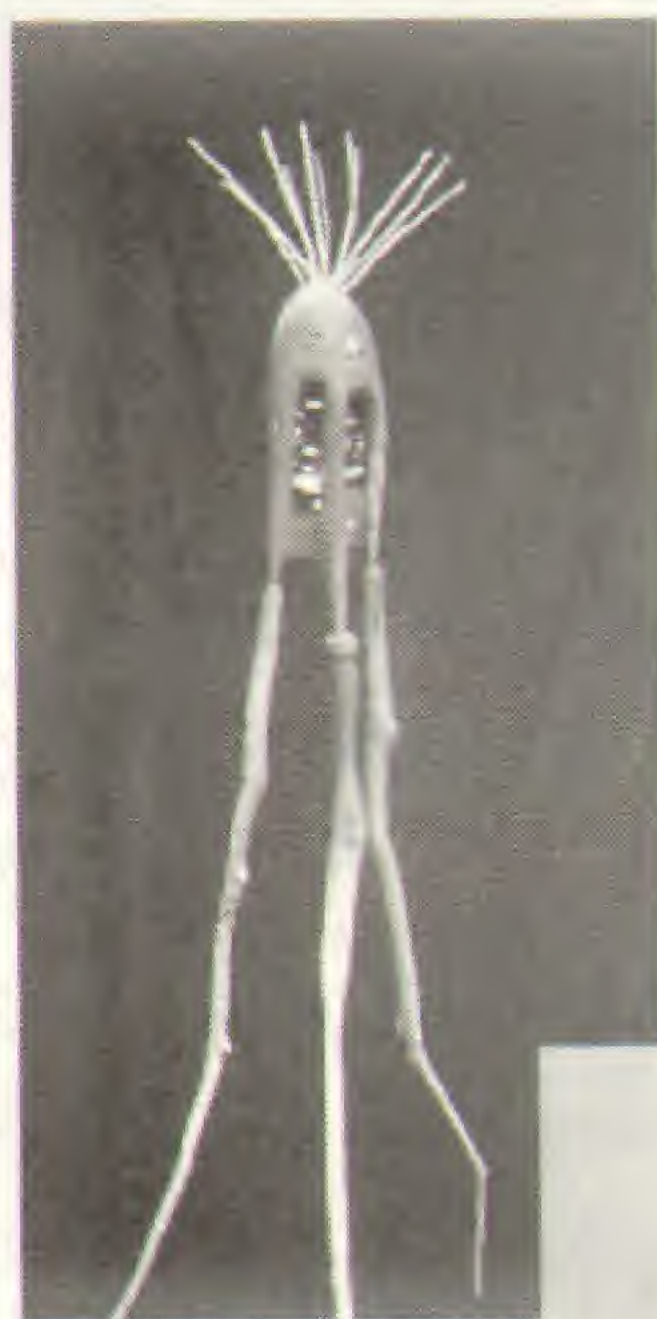
Другите също
направиха
своя добър
европейски
пробив. По-

казвайки ги в
лятното ате-
лие на Мони-

ка Нелтинг
във Вестерхе-
вер, на брега
на Северно

море, успях
да се запозная
и да участвам
директно в

един различен културен туризъм. Една нова традиция, пробиваща си път в Германия не толкова като противопоставяне, а като баланс на дейността на галериите с тяхната закостеняла

АЛЕКСАНДЪР
ИВАНОВ,
СКУЛПТУРА,
1992

ALEXANDER
IVANOV,
SCULPTURE,
1992

АЛЕКСАНДЪР ИВАНОВ, ЗЕК, 1993
ALEXANDER IVANOV, ZEK, 1993

PHOTO CATALOGUE LESSEDRA GALLERY

Upon crossing the subway, we approach the Fridericianum where the major exhibition zone is located. And again we come across Jeff Wall, this time presented with black-and-white photos, alongside with Martin Walde's drawings. The catalogue presents Walde with two weird sculptures made of synthetic material, under the even stranger title *Hallucigenia*, 1997. But I seem to be familiar with them. Of, course, they were shown in the Austrian newspaper *Courier* of June 22, and moreover,

THE RESEMBLANCE WITH ALEXANDER IVANOV'S WOODEN SCULPTURES IS JUST STRIKING

We had already sent his works to Hamburg, where he had to open an exhibition together with the German artist Monica Nelting. Sasho was largely disappointed, not so much of the semblance, but rather by the fact that similar works, deserving equal attention, receive different degree of appreciation. The former (maybe because of their Austrian nationality) are presented at the *documenta X*, whereas the latter ...

The latter actually made its European *break-through*. While presenting them at Monica Nelting's summer studio, located on the Northern Sea shore, I had the chance to familiarise myself with

Мартин Кипенбергер претенциозност и необоснова-но високи цени. Много ателие-та на художници през лятото за 1-2 месеца се отварят за посетители, превръщайки се в особени галерийни пространства. Някои като Моника показват не само себе си, а канят художници, с които излагат заедно - в нашия случай работейки по една тема *Синята идея*. Въпреки отдалечеността, благодарение на известността, създаващата се традиция /вече трета година/

Martin Kippenberger

a different type of cultural tourism. A new trend, making its way in Ger-

many not so much to oppose, but rather to balance the traditional galleries, with their ossified pretentiousness and unduly high prices. Many artist studios would open for a couple of months in the summer season, and turn into

ЧИМКА/PHOTO RADI GEORGIEV

МОНИКА НЕЛТИНГ В СВОЕТО АТЕЛИЕ-ГАЛЕРИЯ, М.ЮЛИ, 1997

MONICA NELTING IN HER STUDIO - GALLERY, JULY, 1997

рекламата /няколко обширни публикации в местния печат и предаване по централните новини на телевизията/ посещението надмина очакванията. На откриването присъстваха над 180 души, а след това всеки ден от 30 до 50. И то не случайни, а специално дошли за изложбата, защото самото място и разположение не позволява случайни минувачи. Който идва заинтригуван от близките градове /Шлезвиг, Хамбург, Фленсбург/, минавайки 50-100 км, той и купува. Повече от половината скулптури на Сашо бяха ангажирани още в началото на изложбата. Но какво общо има това с *documenta X*, с изложбата *Епохата на модерното*, с галериите и музеите?

a special type of gallery spaces. Some of the artists, apart from showing their own works, would invite other colleagues. In this particular case we were working jointly with Monica Nelting over a concept, called the *Blue Idea*. Despite the long distance, our visit surpassed even the most optimistic expecta-

tions. Publicity, the tradition currently being laid, advertising (two large publications in the local periodicals and a special report in the TV news bulletin) did their job. More than 180 visitors attended the opening, to be followed by at least 30-50 visitors per day in the days to follow. And moreover, they were not merely *occasional visitors*, since the very location would not allow for occasional passers-by to be dropping in, but connoisseurs, who had come from the neighbouring cities (Schleswig, Hamburg, Flensburg), situated some 50-100 km away, specially to see the exhibition. And he, who had travelled the distance to the gallery, he is certain to buy as well. Half of Sasho's works were reserved at

СЪВПАДЕНИЕ ПО ВРЕМЕ НО НЕ СЪВСЕМ ПО МЯСТО ВАЖНО ЛИ Е ИЛИ НЕ?

И кое е важно за един художник? Съвпадение, по време, е и една друга изложба - *Съвременно българско изкуство*, организирана от НХГ в НДК от юли до декември 97 г. Друго, вече организирано съвпадение, но отново само по време, е участието на 10 млади български художници в градчето Херинген. Засега - достатъчно със съвпаденията.

Връщаме се в музея Фридерicianum, където могат да се видят работите върху хартия на Нанси Сперо и платната на Кери Джеймс Маршал, и двамата от САЩ, представящи рядко срещаната на *documenta X* живопис, близка до традиционната. Това се отнася и за Мария Ласниг от Австрия, изложена едновременно и в Берлин с мащабни живописни платна в залата на Съюза на берлинските художници и с рисунки в галерия *Daad*. Респектира не само със своите мащаби /огромна зала/, но и със силата на аудио-визуалното си внушение инсталцията *Пещера на паметта* на немския филмов режисьор Ханс-Юрген Сиберберг - изключително хармонично съчетаване на Клайст, Гьоте и Бекет с Моцарт и успоредно с това Платон и днешния ден. Английският тандем Арт енд Ленгуидж ни показва как разноцветни живописни платна могат да се превърнат в *практични елементи* за изработване на съвсем битови предмети - столове, маси, легла. Но всъщност нищо ново под слънцето, още през 1973 г. белгиецът Марсел Брутас подреди едни върху други рамкирани живописни платна с различни раз-

the very beginning. Now, what does all this have to do with *documenta X*, *The Age of Modern*, with galleries and museums?

JUST COINCIDENCE IN TIME NOT IN LOCATION WHY IS IT SO IMPORTANT?

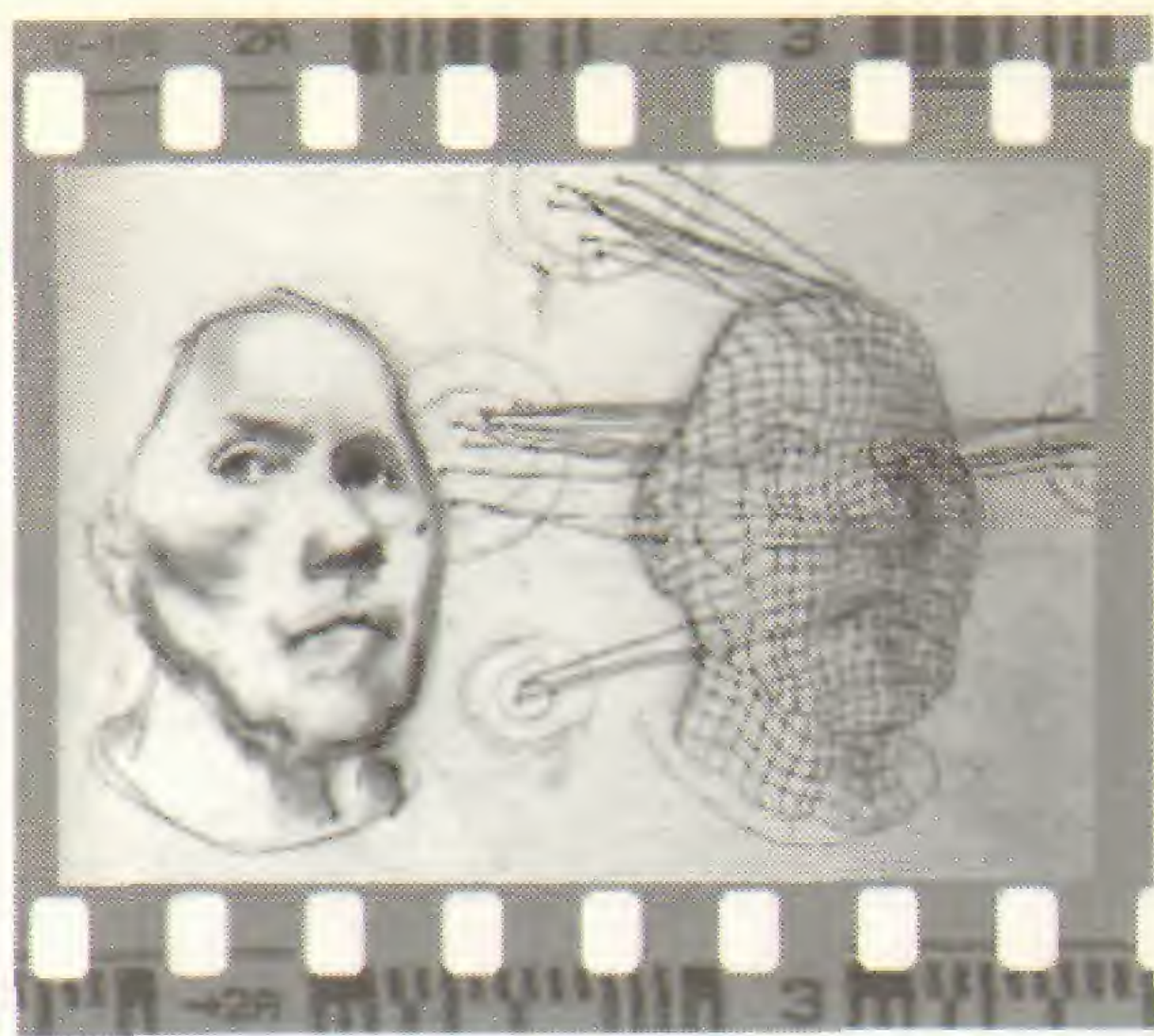
Should it be important for an artist? Another coincidence in time is the exhibition *Contemporary Bulgarian Art*, organised by the National Art Gallery in the halls of the National Place of Culture from July till December 1997. A third, *deliberate* coincidence is the participation of ten young Bulgarian artists in the exhibition arranged in the small town Herringen.

For the time being let us stop with coincidences and go back to the Fridericianum museum, to have a look at the works of Nancy Spero and Kerry James Marshal, both coming from the USA. Their works are among *documenta X*'s rarities, since both artists are somewhat close to traditional painting. The same feature is observed in Maria Lassnig's works. The Austrian artist is presented by large-scale paintings on canvas in the halls of the Union of Berlin Artists, as well as with drawings in the *Daad* gallery. A stunning installation, arranged in an enormous hall, the *Cave of Memory* of the German film director Hans Jurgen Syberberg arrests the attention with its visual and audio effects. Elements of Plato interlink with typical features of contemporary world, combined with additions from Kleist, Goethe, Becket, and even more daring, from Mozart, to form a remarkable harmony. The English tandem Art & Language demonstrates how colourful painted canvas can be transformed into *utili-*

Мария Ласниг

мери във вид на пирамида и тази работа можеше да се види в изложбата *Епохата на модерното*. Брутас заема водещо място в самата *documenta X* със своя *Музей на модерното изкуство* в раздела *ретроспектива*, организиран за първи път именно от Катерин Давид като своеобразен юбилей на това последно за века 10-о издание. От една страна, отдаващо дължимата почит към рано починалите автори Марсел Брутас, Йойвинд Фалс-тръом, Гордон Мата Кларк, Хелио Ойтицика, Лиджиа Кларк. От

Maria Lassnig
tarian elements, as practical as a chair, a table, or a bed. Nothing

changes under the sun. As early as 1973, the Belgium painter Marcel Broodthaers arranged framed canvases in the form of a pyramid, shown at *The Age of Modern* as well. Broodthaers occupies a major position at *documenta X* with his *Museum of Modern Art* in the *Retrospection*

section, organised by Catherin David as a jubilee celebration of the tenth *documenta*, the last show for this century. With tribute to the untimely deceased artists like Marcel Broodthaers, Oyvind Fahlstrom, Gordon Matta-Clark, Helio Oiticica, Lygia Clark on one hand, and on the other - to those, who have started their art activities about the time of the first *documenta*, such as

Gerhard Richter, Michelangelo Pistoletto, Richard Hamilton, Aldo van Eyck. Although, if we are to believe gossips (they are not at all a Bulgarian invention), it was the

PHOTO CATALOGUE THE AGE OF MODERN ART

ГЕРХАРД РИХТЕР, СЕМЕЙСТВО НА МОРЕТО, 1964, МАСЛО/ПЛАТНО

GERHARD RICHTER, A FAMILY AT THE SEASIDE, 1964, OIL/CANVAS

друга страна, тези, които са започнали своята творческа дейност около времето на първата *documenta* - Герхард Рихтер, Микеланджело Пистолето, Ричард Хамилтон, Алдо ван Айк. Макар че според клюката /която едва ли е българско откритие/ по-скоро

DIRECT AND ADAMANT REFUSAL OF AUTHORS LIKE GERHARD RICHTER TO TAKE PART IN DOCUMENTA X

that forced the hosts to organise the retrospective. Which, by the way, provided the opportunity to take out of the Munich Gallery Richter's *Atlas*, consisting of 5,000 separate drawings, sketches, photos, framed in 633 boards, on which the artist has worked from 1962 till 1996. A personality of Richter's calibre

ДИРЕКТНИЯТ И БЕЗАПЕЛАЦИОНЕН ОТКАЗ НА АВТОРИ КАТО ГЕРХАРД РИХТЕР ДА УЧАСТВАТ В ДОКУМЕНТА X

е принудило организаторите да съставят ретроспективата. Кое-то им дава възможност да вземат от градската галерия в Мюн-

хен и да представят неговия *Атлас*, състоящ се от 5000 отделни рисунки, скици, фотографии, рамкирани в 633 табла, над който Рихтер е работил от 1962 до 1996 г. Художник като Герхард Рихтер може да си позволи такъв *екстравагантен* ход, след като е участвал във всяка една документа от 1972 г. насам. И след като е заел вече трайно място в музеите и каталозите: изложбата *Епохата на модерното* представя 5 негови творби в два раздела и от черно-бялата / *фотографска*/ живопис и от така наречените *цветни табла*, където броят на живописните тонове достига до 1024. Не е пропуснат в *галерията на модерното изкуство* в Берлин, а в Хамбург му е отделена цяла зала от един етаж заедно с *другите големи* на съвременното немско изкуство: Георг Базелиц, Маркус Люпертц, А.Р. Пенк, Зигмар Полке. Сигурно не случайно Герхард Рихтер е забелязан от *бдителната* българска критика още на *петото младежко биенале* в Париж през 1967 г., само 6 години след като напуска ГДР и се преселва в Западна Германия: *Художници като Герхард Рихтер се увличат от ефектите на документализма и илюзионизма, взети сами по себе си, без да съумеят да ги надмогнат, да ги осмислят, да ги използват като подчинен елемент в създаваните от тях творби. Затова те въпреки своето умение и сръчност не могат да надскочат потискащите рамки на една натуралистична безжизненост.*¹³ Българското изкуство на 60-те години може да се види в НДК от показания фонд на НХГ. Самият факт, че тази изложба е ор-

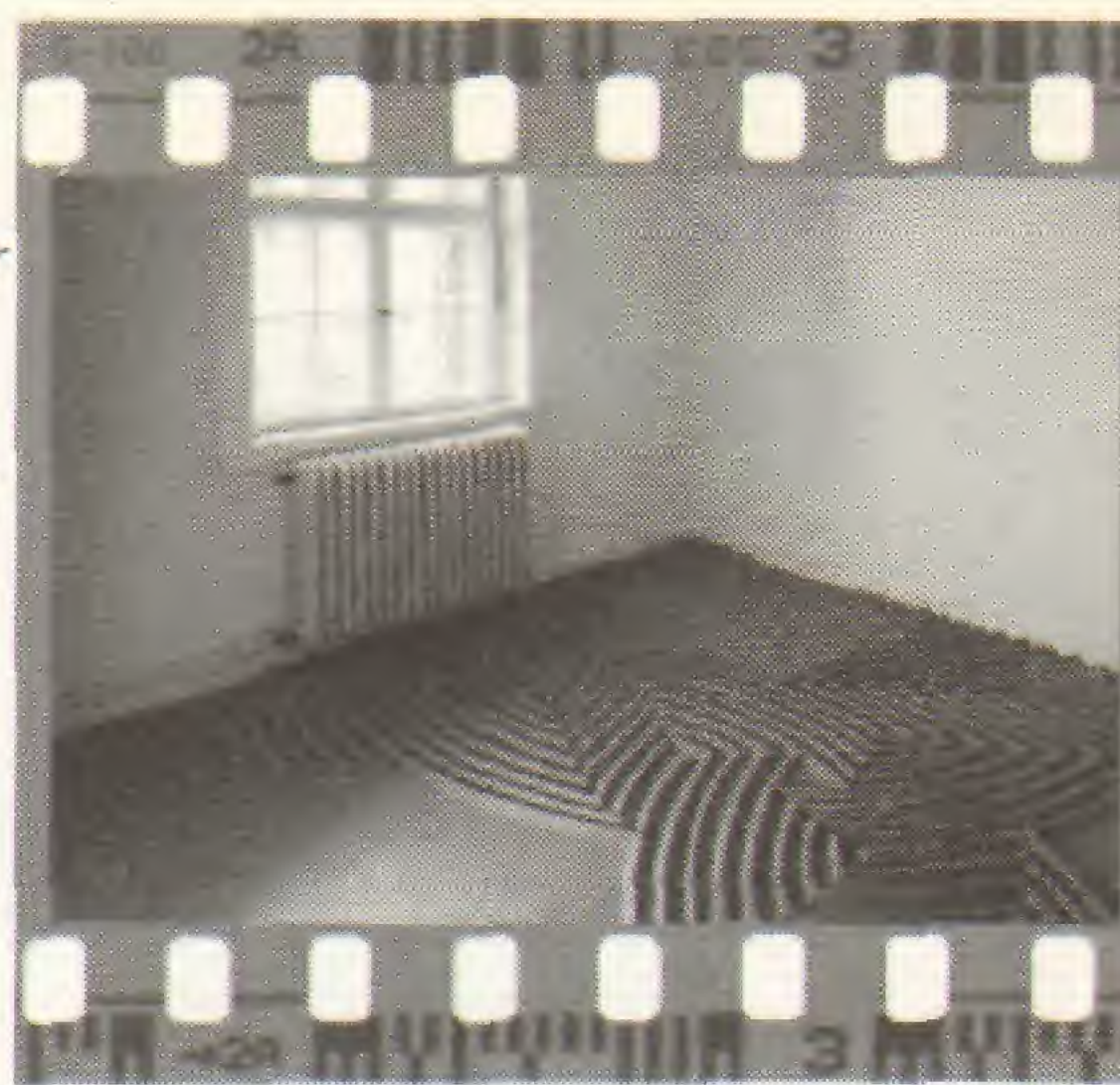
13. Атанас Стойков. *След заника на абстракционизма*, С. 1970 г., стр. 20,

can afford to be *extravagant*, after having participated in each documenta ever since 1972 and after seizing a permanent position in museums and catalogues. *The Age of Modern* presents five of his works in both the black-and-white *photographic* paintings section, and the *colour board* section, where the number of colours and shades reaches 1024. He is present in the Berlin *Modern Art* gallery, while the Hamburg dedicates to his works a separate hall. There his works are arranged on the same floor with the works of other prominent names of modern German art - Georg Baselitz, Markus Lupertz, A.R. Penk, Sigmar Polke. It is not an occasional fact that the ever alert Bulgarian critics noticed Gerhard Richter as early as the *Fifth Biennale of young artists* in Paris in 1967, only 6 years after he had left the German Democratic Republic and settled in Western Germany. *Artists like Gerhard Richter are tempted by documentalism, illusionism, without attempting to put them into shape and meaning, without attempting to use them as an element, subject to the ideas of their works. So they remain in naturalistic lifelessness*¹³. Bulgarian art during the 60-ies can be seen in NDK. The very fact, that the exhibition is arranged and to certain extent classified in three different halls, deserves our admirations. As Ruzha Marinska, the key person in this significant event points out, *the dialogue*

MUSEUMS- MODERN ART

is a complicated topic. It has to be elaborated with attention and caution, since it is in this dialogue, in the *careful* selection of trends, names

13 Atanas Stoykov. *Following the sunset of Abstractionism*, 1970, p.20

Мариела Мослер
ганизирана и до известна степен
каталогизирано подредена в три
различни като възможност зали,
заслужава адмирация. В брошу-
рата към нея Ружа Маринска,
основният *двигател* на тази ма-
щабна инициатива, сама приз-
нава, че

ДИАЛОГЪТ МУЗЕЙ-СЪВРЕ- МЕННО ИЗКУСТВО

е сложна тема. Но е ясно, че тя
трябва сериозно и последова-
телно да се разработва, защото
само при *практическото* прие-
мане на *отговорни* и *осъзнати*
рискове кои *тенденции* и кои
имена да влязат в музея, съвре-
менното /модерното/ изкуство
има своя шанс. Иначе няма ди-
алог, а само монолози и си ос-
таваме на нивото на оценки от
онова време. Ето как е отразе-
но българското участие на бие-
налето във Венеция през 1964 г.:
комисарят на биеналето, същи-
ят Атанас Стойков, пише тога-
ва: ... *българската експозиция съ-*
буди интерес... Сред морето от
кошмари, техникopodobни опуси
абстрактни главоблъсканици, тя
/публиката/ вижда в нея едно от
малките островчета на сериоз-
но и жизнерадостно изкуст-
*во...*¹⁴. Светлин Русев споделя
по-късно: *Истината е, че наше-*
то участие във Венецианското
биенале беше твърде тъжно...
Не зная дали някой се спираше
*пред нашите произведения...*¹⁵.
Подобно е мнението и на Най-
ден Петков, който е един от че-
тиримата участници заедно със
Стойан Венев и Дечко Узунев.
Трудно би могло да бъде дру-
гояче, когато *аршинът* за худо-
жествена оценка е един, право-
линеен и единствено мерода-

Mariella Mosler
and works,
in taking
well-considered risks,
that the
chances of
modern

(contemporary) art are. Otherwise,
we will miss the dialogue or rather
reduce it to a monologue, which
will fix us at the level of estima-
tions of *that* time. This is how the
Bulgarian participation at the
Venetian biennale in 1964 have
been reported. The biennale
commissary, the very same Atanas
Stoykov, wrote: ... *The Bulgarian ex-*
hibition evoked interest ... In the sea
of nightmares, technicalities, abstract
and gloomy cacafonia, the audience
sees in our exhibits the islands of the
*serious and vibrant art...*¹⁴. Later
Svetlin Rusev shared: *The truth is*
that our participation in Venice was a
grievous one. I am not sure that a sin-
gle visitor stopped in front of our paint-
*ings*¹⁵. His opinion is shared by
Naiden Petkov, one of the four
Bulgarian participants, together
with Dechko Uzunov and Stoyan
Venev. It should not be surprising,
if we recall that the only authori-
tative estimate was the one of
Bogomil Rainov and Dimiter
Ostoich? The first exhibition of
young painters in 1961 launched
names, which are today's artistic
milestone. These are Dimiter
Kirov, Maria Stolarova, Svetlin
Rusev, Georgi Baev, Ivan Kirkov,
Joan Leviev, Georgi Bozhilov, to
name a few. Any attempt of

LEAVING THE DOGMAS AND APPROACHING THE LEADING EUROPEAN TRENDS

was mercilessly punished with
a rationale, like ... *the fisherman in*

14. Димитър Аврамов, *Летопис на едно
граматично десетилетие*, С. 1994 г., стр.
402 и 404, 15. Пак там, стр. 404 и 406,

14 Dimiter Avramov, *Chronicles of a trou-
bled decade*, 1994, pp.402-404., 15 *ibid*,
pp. 404-406

вен - този на Богомил Райнов и на Димитър Остоич. На първата младежка изложба през 1961

Ivan Kirkov's painting At the sea shore, has to be walking, if he wants to reach the sea (Bogomil Rainov).

SVETLIN RUSSEV,
TRACTOR DRIVERS, 1961

СВЕТЛИН РУСЕВ, ТРАКТОРИСТИ, 1961,

г. се изявяват имена, които днес са неразделна част от съвременното ни изкуство: Димитър Киров, Мария Столарова, Светлин Русев, Георги Баев, Иван Кирков, Йоан Левиев, Георги Божилов... Още тук

ВСЕКИ ОПИТ ЗА ИЗЛИЗАНЕ ОТ ДОГМАТА

и поне малко *доближаване* към водещи европейски и световни тенденции се санкционира безжалостно. И то с какви доводи: рибарят в композицията *До морето* на Иван Кирков /един от тръгналите в погрешна посока/ би трябвало да повърви пеш, ако иска да стигне до морето - Богомил Райнов. Пак той: В пейзажа на Георги Божилов *Пловдив* напразно ще търсите нещо пловдивско. Димитър Остоич: *Кръвният данък* на Йоан Левиев - хаотичност в композицията, натрапващи се рисунъчни несъобразености, разностилие на пластичния език.¹⁶ Димитър Остоич твърдо защитава представите за социалистически реализъм¹⁷, противопоста-

16. Пак там, стр. 283, 284, 285, 287, 288,
17. Димитър Остоич, *Съветско изобразително изкуство*, С. 1961, стр. 56.,

ИВАН КИРКОВ,
КРАЙ МОРЕТО, 1961.

PHOTO CHRONICLES

*In Bozhilov's Plovdiv landscape you won't find anything, at least slightly resembling the town of Plovdiv, no matter how hard you try (Bogomil Rainov, again). Dimiter Ostoich: Joan Leviev pays tribute to chaotic composition, intruding discrepancies, eclectics of styles in the plastic language he has chosen...¹⁶. Dimiter Ostoich is a never failing warrior for the principles of Socialist realism¹⁷. He was among those, who were so eager to oppose Boris Mitov's salon academism in the troubled spring of 1962, as Dimiter Avramov called it¹⁸. Both books offer enormous material and numerous facts - an indication why no Bulgarian painter was noticed neither in Venice, nor elsewhere. We were our own hindrances, transforming the *dogmas* into the well-known *self-censorship*. And not because the world was not aware of what was actu-*

16 *ibid*, pp. 283-288, 17 Dimiter Ostoich. *Soviet Painting*, 1961, p.56, 18 Dimiter Avramov. *Dialogue Between Two Arts*. 1993

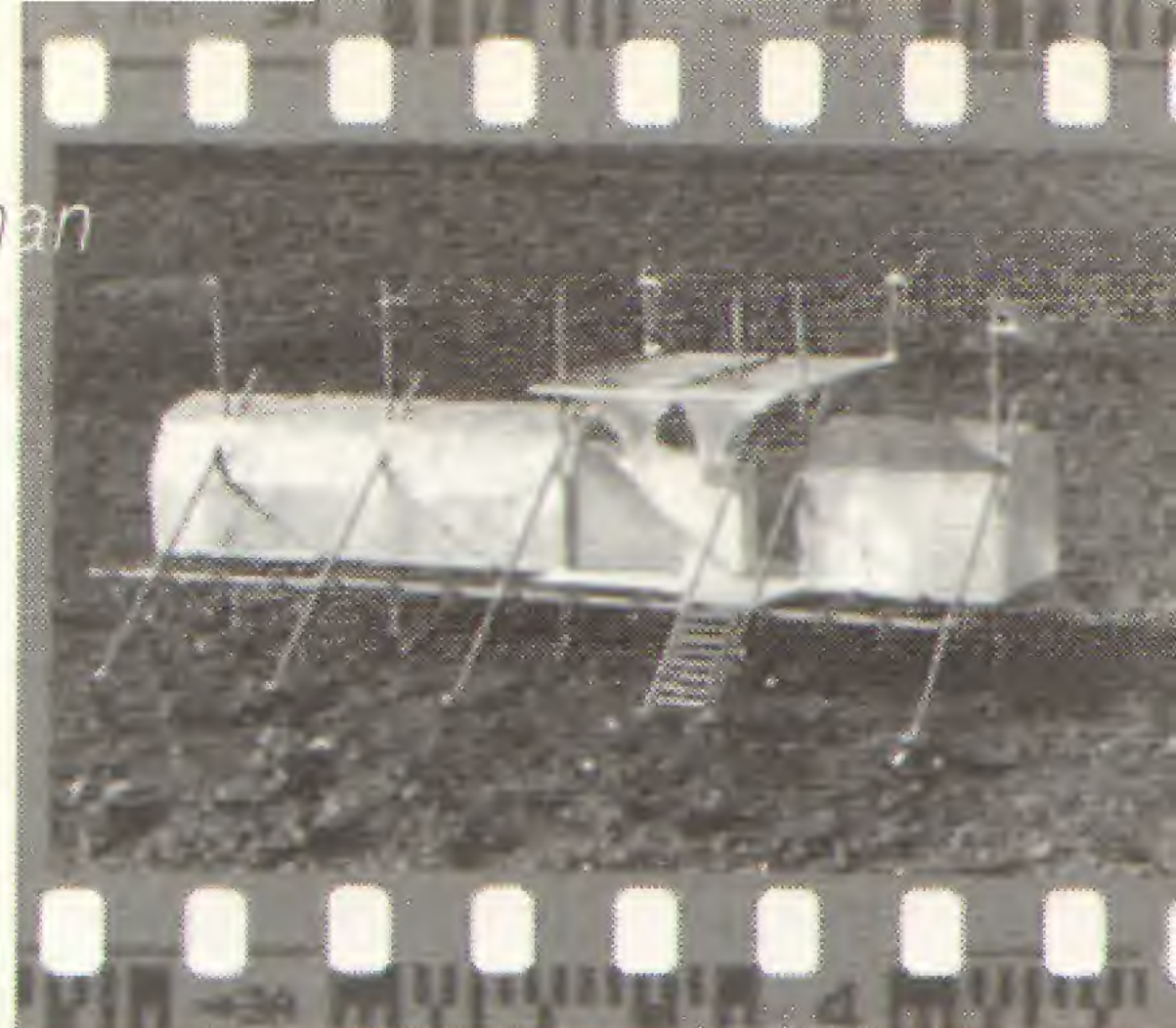
Марко Пелихан

вяйки го на салонния академизъм на Борис Митов и през неспокойната 1962 г., както я определя Димитър Аврамов.¹⁸ И двете книги са изпълнени с огромно количество факти и материали - красноречиво доказателство какво е попречило да не бъдем забелязани не само на Венецианското биенале. Т.е. как сами сме си пречили, превръщайки *догмата* дори в лична автоцензура. Не защото на другите не им е било ясно какво става у нас и как се определя: в едно изследване на модерното изкуство от импресионизма до наши дни през 1964 г. е обяснено и понятието социалистически реализъм - *Да бъде разграничено от социален реализъм. Форма на изобразителна пропаганда, подкрепяна официално както е в Съветския съюз*¹⁹. Правичест на покойния Найден Петков и на Светлин Русев това, макар и късно признание като осъзнаване на грешките и техните последици. И то от фигура като Светлин Русев с изключително *практическо* участие в историята от 60-те години насам с цялото *противоречие* на времето - оценките не могат да бъдат равнозначни и всеки има право на тях според своята мярка и своя морал. Лично аз мисля, че неговите качества на творец и мащабност на човешки отношения с многопосочните му практически деяния го поставят *над сенките* от миналото. Дори на пръв поглед един дребен факт от *триеналето на живописиста София'96* - наградният фонд /най-значителната сума за цялата изява/ беше предоставе-

18. Д. Аврамов, *Диалог между две изкуства*, С. 1993 г., стр. 350-356, 19. William Gaunt, *Modern Art*, Лондон, 1964 г., стр. 118

Marko Peljhan

ally going on here. In a comprehensive research on modern

art ever since the impressionism period we encounter a definition on socialist realism. *Should not be confused with social realism*, is the author's warning. *A form of artistic propaganda, supported officially by the authorities, for example in the Soviet Union*¹⁹ We are obliged to Svetlin Rusev and the deceased Naiden Petkov for admitting, although with a considerable delay, the errors of the past and their consequences. Especially when it concerns an artist of the size of Svetlin Rusev, occupying a *major position* in the art of the 60-ies. My personal view is that his powerful creative capabilities and well known activities place him beyond and above the *shadows* of the past. Just one example. The awards for the *Sofia triennale in 1996* were provided by the businessman Vassil Bozhkov thanks to Svetlin Rusev's assistance and personal contacts. Dimiter Avramov on his part, is all too inconclusive, despite the ambitious title *Aesthetics of Modern Art*, the impressive volume and luxurious publishing. The book teaches us that Kandinsky used to draw inspiration from... Goethe²⁰, as well as that the *end of modern art has already come with Malevich*.²¹ The research *ends* with Giacomo Balla, thus indicating that after Balla Dimiter Avramov doesn't notice any aesthetics whatsoever. Atanas Stoykov, who also pays tribute to

19 William Gaunt. *Modern Art*. London, 1964, p. 118, 20 Dimiter Avramov, *Aesthetics of Modern Art*, Sofia, 1969 pp.303-305, 21 *ibid*, pp.190-192

на от бизнесмена Васил Божков, но благодарение на личните контакти и съдействие на Светлин Русев. Не е убедителен в оценките си за модерното изкуство и самият Димитър Аврамов. Показателна е внушителната като обем и луксозна за онези години като издание разработка с отговорното заглавие *Естетика на модерното изкуство* /1968-1969 г./. От нея можем да научим, че вдъхновението за цветовете при Кандински идва от самия... Гьоте,²⁰ както и факта, че *краят на модерната живопис* е Малевич.²¹ Подробното изследване *завършва* с Джакомо Бала, което показва явно, че по-нататък в модерното изкуство Димитър Аврамов не открива никаква естетика. Атанас Стойков, въпреки цялостното си отрицателно отношение в *След заника на абстракционизма*/тогава не можеше да се пише другояче/, поне ни запознава с имена като Доналд Джъд, Рой Лихтенстайн, Клас Олденбърг, Анди Уорхол и много други.

ЕДИНСТВЕНИЙТ НАЧИН В ОНЕЗИ ВРЕМЕНА ДА НАУЧИМ НЕЩО ЗА ТЯХ - ЧРЕЗ ОТРИЦАТЕЛНАТА КРИТИКА

Сходна е методологията на съветските издания от това време. Аналитичният сборник *Модернизъм*²² започва от експресионизма, но стига до наши дни. Статиите на маститите съветски изкуствоведи Лифшиц и Рейнхард също са *убийствено* критични, но ни запознават най-подробно с всички течения и имена, включително и с изложбата *documenta*, Касел.²³ Едно

ideological dogmas (there was no other way of writing in those days, if one wants to be published, after all), at least mentions a few names, such as Donald Judd, Roy Lichtenstein, Claes Oldenburg, Andy Warhol.

THE ONLY WAY POSSIBLE TO TALK ABOUT MODERN ART IN THOSE DAYS WAS THROUGH NEGATIVE CRITICISM

The same feature is characteristic of the Soviet publications of that period. The analytical collection *Modernism*²² begins from the expressionists and ends in our time. The articles of prominent Soviet art theoreticians, like Lifshits and Reinhard are *murdorously critical*, but still present a detailed survey of all trends and names, including the *documenta* exhibition in Kassel²³. Another Soviet publication, entitled *Sociology of Art and Modernism*, presents artists like Yves Klein, Lucio Fontana, Alberto Burri, Yoko Ono, Christo, Antoni Tapes and comments on trends like *body art*, *video art*, *performance*, *happening*, *conceptual art*, etc.²⁴

Dimiter Avramov's talking at cross-purposes with time becomes even more evident if we take into account the exhibition *Age of Modern Art in XX Century*, which starts from Picasso, Braque, Matisse, Boccioni, and Giacomo Balla. His works *Mercurius passing by the sun, as observed through a telescope* (1914) and *Abstract speed (the automobile has just passed by)*, 1913, occupy 19-th and 20-th place among a total of 420 works. This exclusive enterprise (actually a whole museum), and an im-

20. Димитър Аврамов, *Естетика на модерното изкуство*, С. 1969 г., стр. 303-305, 21. Пак там, стр. 190-192, 22. *Модернизъм*, Москва, 1973 г., 23. Пак там, стр. 231

22. *Modernism*. Moscow, 1973, 23. *ibid*, p. 231, 24. V.A. Krjuchkova. *Sociology of Art and Modernism*, 1979, pp. 206-213

Джакомо Бала

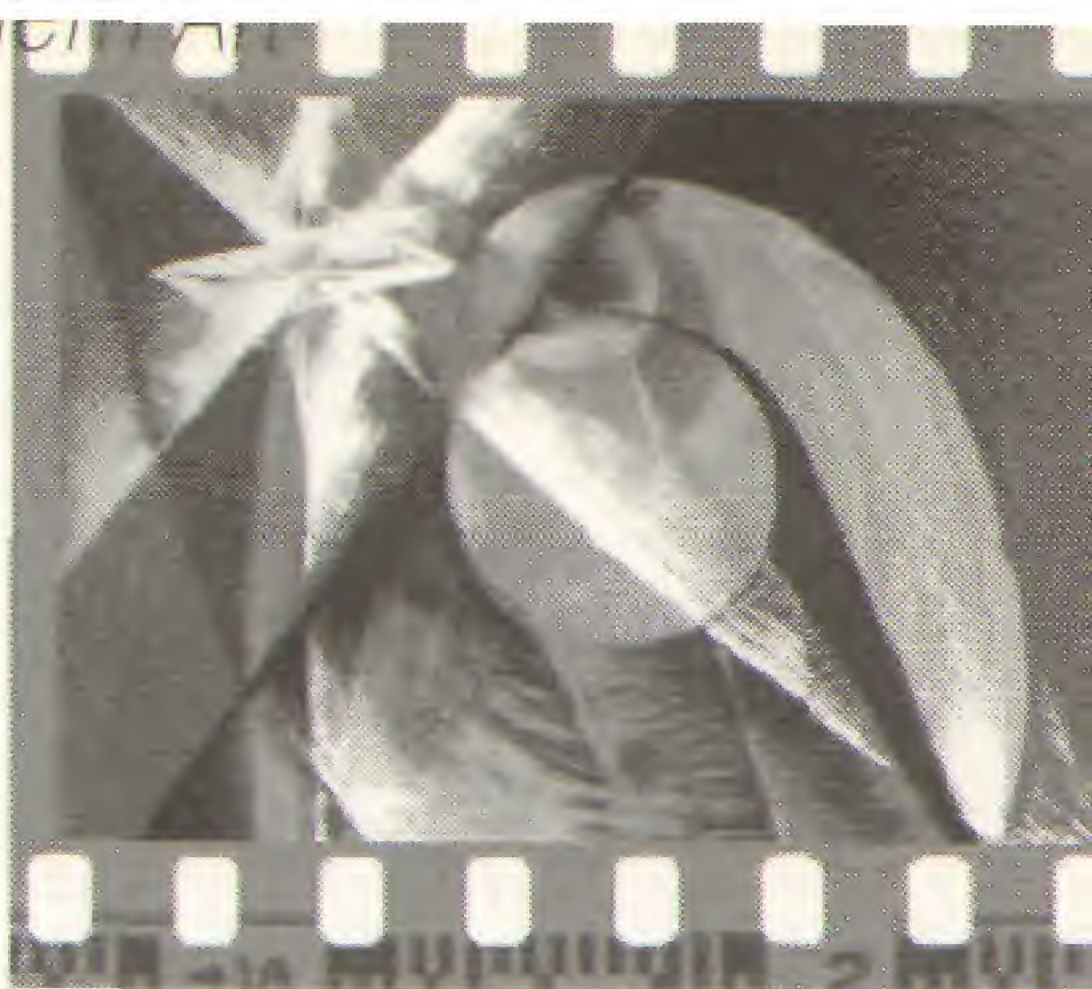
друго съветско издание *Социология на изкуството и модернизма* представя водещи творци като Ив Клайн, Лучо Фонтана, Алберто Бури, Йоко Оно, Кристо, Антони Тапиес, запознавайки ни дори с такива направления като *боди арт*, *видео арт*, *концептуално изкуство*, *пърформанс*, *хепънинг* и т.н.²⁴

Разминаването във времето при Димитър Аврамов става още по-ясно на фона на изложбата *Епохата на модерното изкуство* в 20 век, която започва с Пикасо, Брак, Матис, Бочони и Джакомо Бала - неговите творби *Меркурий минава покрай слънцето*, наблюдаван през телескоп, 1914 г. и *Абстрактна скорост /автомобилът е минал покрай нас/* 1913 г. са подредени съответно на 19 и 20 място от общо 420 произведения. Тази изключителна работа като обем /цял един музей/ и внушителен каталог /672 стр./ е дело на професионалисти с качества и размах - Кристос Йоахимидес и Норман Розентал. А разработката на отделните раздели и теми е направена на философско, историческо и художествено ниво от автори като Волф Лепениес, Одо Марквард, Брукс Адамс, Артур Данто, Ана Мошинска. При такава класа пропуски не може да има, а само взаимно допълване. Пропуснати сме пак май само ние. Вината дали е единствено и винаги в другите...

Обиколката на *documenta X*, наречена от организаторите *Паркурс*, продължава. Напускаме музея Фридрицианум, изоставяйки автори като Ханс Хаке, Роберт Адамс /фотографии *Нашият живот нашите де-*

24. В.А. Крючкова, *Социология искусства и модернизм*, Москва, 1979 г., стр. 206-213

Giacomo Balla pressing catalogue (672 pages) is the work of highly professional experts, like

Christos Joachimides and Norman Rosenthal. The comments in the individual sections are written with a deep philosophic and historic insight by authors like Wolf Lepenies, Odo Marquard, Brooks Adams, Arthur Danto, Anna Moszynska. At such a high level there are no omissions, only complementary views. The only omission is us. Should the blame be laid on someone else all the time?

The tour around *documenta X*, which the organisers prefer to call *Parcours*, continues. We go out of the Fridericianum museum, leaving behind authors like Hans Haacke, Olaf Nikolai, Robert Adams (*Our life, our children photo series*) Ulrike Grossarth, Mariella Mosler (lines and drawings on sand), Jean-Luc Moulene, Tony Grand. It is not possible to see all the 48 artists.

So we enter Otoneum. The ground floor is occupied by an impressing project, entitled by the author, the Dutch architect Rem Koolhaas *New urbanism*. This is an Asiatic town, as seen not only by an architect, but by an artist in general. The installation of the German Yana Milev includes the spectator as a participant- an opportunity for the consumer to try the role of an accomplice. A role, delegated to him by Naum Gabo with his *Kinetic Construction* 1919-1920 or by Marcel Duchamp in his *Kinetic Self-Portrait*, 1920, where the spectator is encouraged to push a button, in order to perceive the work in

ца/, Олаф Николай, Улрике Гросарт, Мариела Мослер /линии и рисунки върху пясък в натурален вид/, Жан-Люк Мулине, Тони Гранд. Но как да обърнем необходимото внимание на всичките 48 автори. Влизаме в Отонеум. Още на първия етаж впечатлява проекта на холандеца Рем Кулхас *Нов урбанизъм*, представяйки един азиатски град не само от гледна точка на архитекта /какъвто е той/, а на твореца въобще. Инсталацията на германката Яна Милев включва и участието на зрителя - един от примерите за възможност консуматорът на изкуство да се вживее в ролята на съучастник. Делегирана му още от Наум Габо /*Кинетична конструкция* 1919-1920 г./ или от Марсел Дюшан /*Кинетичен автопортрет* 1920 г./, където трябва да се натисне съответното копче, за да се възприеме цялостно произведението. Райнхард Муха, също от Германия, е представен с инсталацията *Зала за чакане* - едно потискащо със своите мащаби и *визуална тежест* произведение. Не е по-различна като внушение и работата му *Строежът*, представена в изложбата *Епохата на модерното*.

На втория етаж на Отонеума откриваме австрийките Кристине и Ирене Хоенбюхлер с техния проект *Помещения за комуникация*, показващ в реален вид детска стая с необходимите мебели и атрибути. Друго истинско *открытие* е немецът Томас Шюте - две скулптури /единствените на *documenta XI*/ със заглавие *Мъж и жена заедно* с голям цикъл рисунки на глава. За него всъщност стана дума още в Берлин в галерия *Гebauer*, която го представя. В

its completeness. Reinhard Mucha, also a German, is presented by *The Waiting Room*, a depressing, heavy installation, quite similar to his other work, called the *Construction*, presented at *The Age of Modern*.

On the Otoneum's second floor we discover the Austrian artists Christine and Irene Hoenbuchler with their *Communication Premises*, presenting a children's room with all the necessary attributes and furniture one expects to see. An other *discovery* is the German Thomas Schuette with two sculptures (the only ones at the *documenta X*, entitled *A Man and A Woman*, accompanied by a large series of head drawings and sketches. The artist was noticed before that, in the Berlin gallery of *Gebauer*, which is now presenting him at the *documenta*. While talking with the gallerist, I heard for the first time a Bulgarian name mentioned. Nedko Solakov, whome he had met at Jeffrey Deitch in New York, is presented at the *Arndt und Partner* Gallery. The shabby premise, much closer to a caravan, rather than a spacious gallery of the Hackeschen Hoefe, does not stop her from maintaining relations with artists from America, France, Belgium, Switzerland, Canada, to take part in the art fairs in Stockholm, Bazel, Cologne, and Paris.

A dream, shared by every Bulgarian artist, who had happened to be on the roof of the Shipka building or in the beer brewery in October, 1989. While watching *Sky and Earth*, or the *happening* at the Brewery (see videotapes), the *10x10x10* exhibitions, or *Happy End*, one sees the avanguard of Bulgarian art, as *enthusiastically* expectant, as *satisfied* by what has already been

Жан Дюбуфе

разговора с галериста за първи път се произнесе името на български художник, когото той познава и последно е срещнал при Джефри Дейтч в Ню Йорк - Недко Солаков. Самият Недко е представен от друга берлинска галерия - *Арндт унд партнер*. Непретенциозното помещение, с което разполага, приличащо по-скоро на фургон посред известните Hackeschen Hoefe, не и пречи да работи с автори от САЩ, Франция, Белгия, Канада, Швейцария и да участва на панаири на изкуството в Стокхолм, Базел, Кьолн и Париж.

Нещо, за което всеки български художник, бил през октомври 1989 г. на покрива на Шипка 6 или в Бирената фабрика, непрекъснато си мечтае, сънува и дерзае да постигне. Когато гледаш *Земя и небе* или *хепнинга* в Бирената фабрика /видеофилми/, изложбите *10x10x10* и *Нарру край* виждаш авангарда на българските художници, еднакво ентусиазиран от очакването, еднакво удовлетворен от постигнатото в момента, еднакво устремен към бъдещето. Някои обаче си останаха на същото онова ниво, други, по-напористи, отидоха напред,

А ТРЕТИ КАТО НЕДКО ПРОСТО ДРЪПНАХА НЕУЗНАВАЕМО.

Кое то безспорно стана с *дръпването* на онова чекмедже. То прозвучава като изстрел от сигнален пистолет за началото на старт, което никой в този момент явно не осъзна, но самият Недко се юрна инстинктивно напред, било то от страх изстрелът да не рикошира върху него, било то от срам

Jean Dubuffet

achieved, and eager to go ahead to what is awaiting in the future.

Some of our artists took advantage of the new times and proceeded further, others remained where they were in 1989.

A THIRD GROUP, LIKE NEDKO SOLAKOV, WERE LAUNCHED HIGH ABOVE THE REST

Wasn't it that *drawer*, that gave the first push? It sounded like an ear-splitting shot, announcing the start, which fewer perceived in those days. Nedko himself started, or rather *startled*, perhaps *frightened* that the shot might get

PHOTO CATALOGUE BY THE ARTIST

НЕДКО СОЛАКОВ,
СТРОГО СЕКРЕТНО, 1990
NEDKO SOLAKOV
TOP SECRET, 1990

on him, or *ashamed* to look at that drawer. His *model* turned out *beneficial*. Others, unlike him are still there, on the start line, still looking around to see what is going on, maybe a little bit offended. If art exerted on society the impact the *guru* of modernism Joseph Beuys used to preach, our politicians should have done with

да не гледа чекмеджето. Другите така си и останаха на старта, в крачка, изненадани, смутени. Днес някои, може би и обидени. *Модельт* на Недко се оказа *печеливш*. И ако изкуството имаше това въздействие върху обществото, което проповядва *гуруто* на модернизма Йозеф Бойс, то нашите политици и държавници щяха да приложат по отношение на *онези* списъци модела с *онова* чекмедже. Така нямаше 7 години да се *бълтавим* в тинята, а всички /вкл. и художниците от Шипка 6/ щяхме да сме *дръпнали* къде, къде по-напред. Но уви. Недко Солаков понастоящем е единственият български художник, включен в речника на международни съвременни художници с около 400 най-познати имена в света. Когато в музеи и изложби на модерното изкуство на нашия век няма нито едно българско име /не говорим за български художник/, няма Жул Паскин или Жорж Папазов /но има румънеца Бранкузи/. Няма го дори американският художник от български произход Кристо. Тогава? Лично аз съм удовлетворен, че на един етап от развитието на Недко, когато не беше толкова *световноизвестен*, подкрепих неговите деяния. Дълбоко съм убеден, че и други автори, които съм подкрепял и подкрепям, също ще *дръпнат* много напред. Не защото непременно аз го правя. Защото имат *качествата* и ако имат и *постоянството* да издържат

those list what Nedko did with *that* drawer. And would have saved us 7 years of *roaming* and wandering in the *swamps*, searching for a way out. We all, including the

ЧИМКА/PHOTO RADI GEORGIEV

КОНСТАНТИН БРАНКУЗИ, *ПТИЦАТА*, 1927, ИЗЛОЖБА ЕПОХАТА НА МОДЕРНОТО ИЗКУСТВО НА 20-И ВЕК

CONSTANTIN BRANCUSI, *THE BIRD*, 1927, AGE OF MODERN ART IN XX CENTURY EXHIBITION

Shipka 6 artists would have been far away. Alas!

Presently Nedko Solakov is the only Bulgarian artist to be found in the Dictionary of contemporary international artists in the company of 400 other best known names worldwide. This happens now that no Bulgarian name / not obligatory a Bulgarian artist/, no Jule Pascin or George Papazov /Brancusi from Roumania is present however/, not even the American artist Christo, born Bulgarian, is featured in museums and exhibitions. What follows then? I am personally glad to have been of help to Nedko Solakov at a certain stage of his development when his popularity was not so *widely recognized*. It's my profound conviction that other artists who have also received my support, presently and in times

ГОЛЯМОТО ИЗКУСТВО Е ЕДИН ГОЛЯМ МАРАТОН

рано или късно ще дойде и...
късметът. Това е.

A documenta Х продължава. Тя е един безкраен, но измори-телен празник. Преместваме се в *documenta*-халето и отново срещу нас се изпращат мо-ниторите на нигериеца Оладе-ле Бамгбойе. Те са навсякъде, но спестих тази информа-ция, защото кой нормален бъл-гарин, свидетел на *Световно-то по футбол* в САЩ 1994 г., може безпристрастно да гле-да видеофилми за Нигерия? При положение, че може да поседне и да отмори в *documenta* -столовете на авс-триеца Франц Вест. Да, истин-ски, шарени, художествени и практични столове, изпълнили цяла зала. Но безспорно по-лезни. *Полезността* на изкуст-вото също така е добре защи-тена концепция на *documenta* Х. Заслужаваща особено вни-мание е инсталацията на

Джордан Крендал от САЩ, на-речена *Очакване*. Изградена с много техника - видео, ди-гитална анимация, мултиסקа-ниращи прожекто-ри, ком-

пютри, дигитални процесори за допълнителен ефект, виде-окамера, комплект от дигитал-ни и отпечатани фигури и на-ситена със смислени ефекти, тя наистина хвърля зрителя в

past, will considerably pull ahead in the future.

Their suc-cess would

not come due only to my help but to their skills and determination alike to sustain

BIG ART

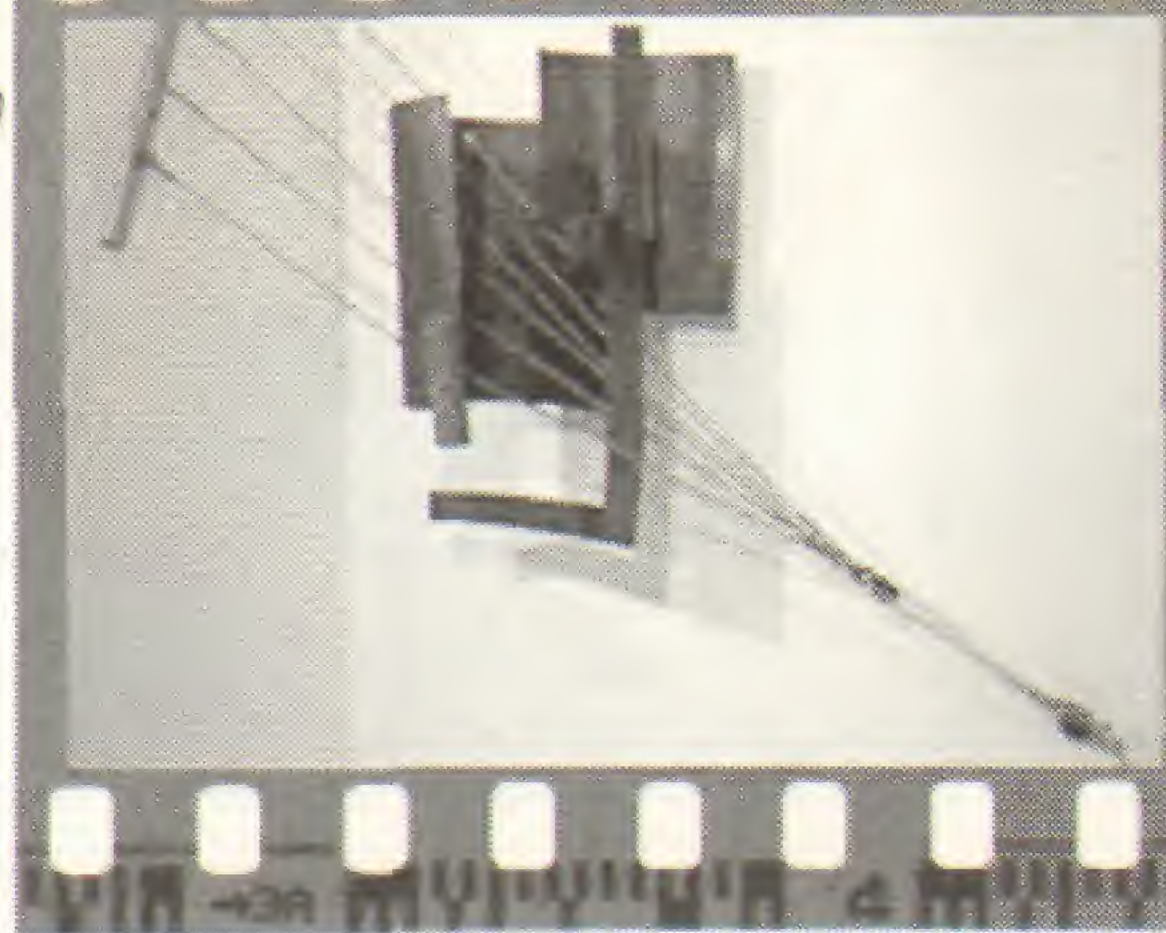
IS A BIG MARATHONE RACE

which is to induce luck sooner or later. That's all.

Documenta X continues further on. It is a never ending though exhausting holiday. We move into the *documenta* hall and there come the monitors of Nigerian Oladele Bamgboye bursting on our sight again. Even though they are scattered everywhere around I skipped this information since there is hardly any Bulgarian of sound mind - a witness to the *World Soccer Championship* in USA in 1994 - who would remain un-biased while watching videos about Nigeria. Especially if hav-

ing the op-portunity to go sit and relax into the *documen-tachairs* of Franz West from Aus-tria. And these are authentic, colourful, artistic and

practical chairs that fill in the en-tire hall space. But they are un-doubtedly useful. The usefulness of art is yet another concept to have been promoted and well covered in *documenta X*. Special attention

ФРАНЦ ВЕСТ, *DOCUMENTA* - СТОЛОВЕ,
DOCUMENTA X

FRANZ WEST, *DOCUMENTA-CHAIRS*,
DOCUMENTA X

CHIMKA/PHOTO RADI GEORGIEV

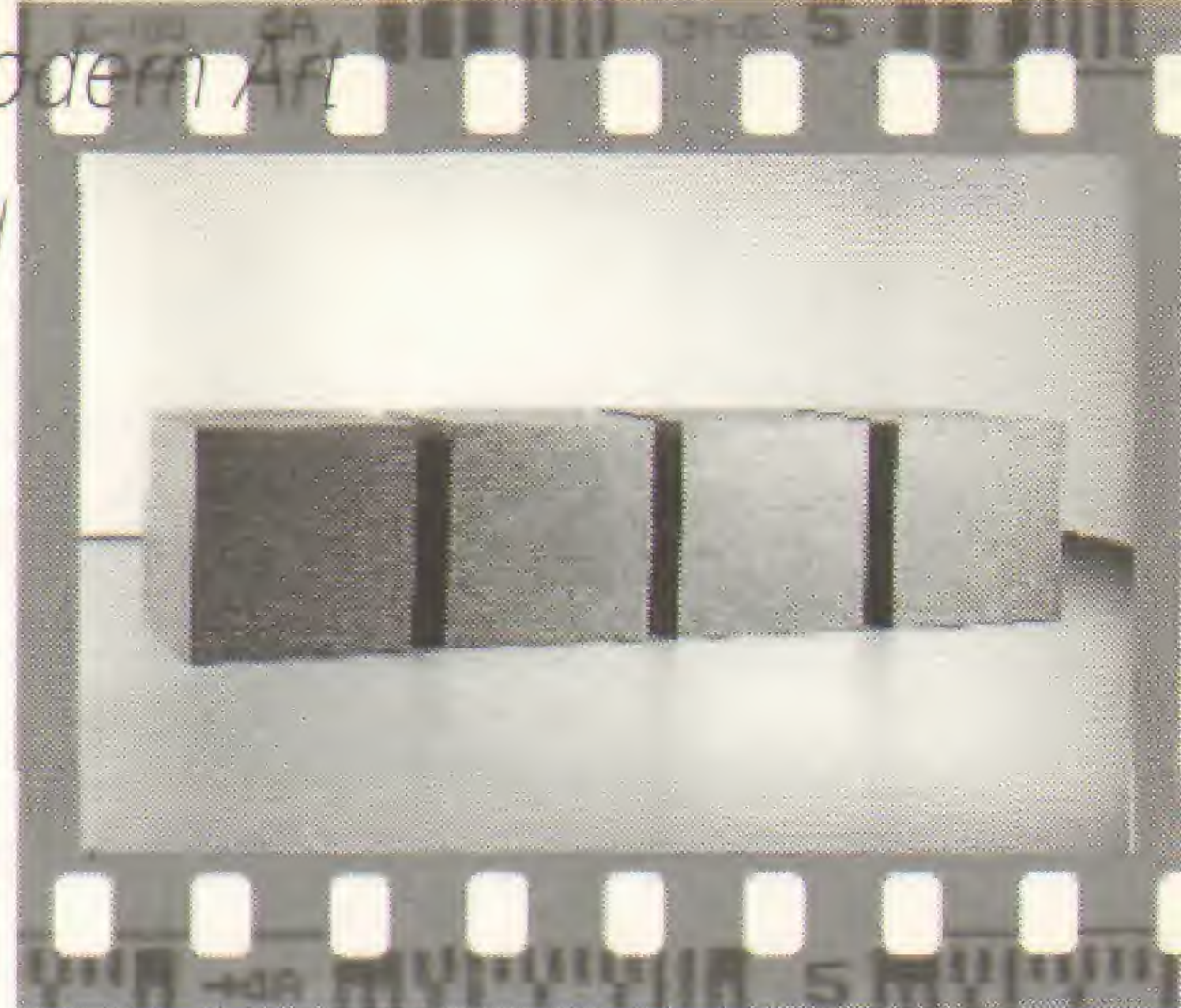
очакване. Той задължително трябва да *влезе* в нея /отново принципът на съавторството/, за да види изведнъж изрисувано на екран своето лице или проекция на сянката си, в цветовете или монохромно, сами или преплетени с други лица, сенки, други фигури и т.н. Интересна е инсталацията на Майк Кели и Тони Урслер, където аудио- и видеовнушението е съчетано с механични средства. Оригинално е представянето на французина Жан-Марк Бустаманте - неговите цветни фотографии са събрани в книга със заглавие *Горчиви мандарини*, която се продава в книжарницата. Германецът Холгер Фризе назовава творбата си *Безкрайно, почти...* - един наистина безкрайно син и... скучен екран на компютърен монитор. На посетителите се предлагат и специално изработените за *documenta X* Едиции /лимитирано количество произведения/ на автори като Джеф Уол, Роземари Трокел, Герхард Рихтер, Микеланджело Пистолето и др. общо 15 автори. Цени - от няколкостотин до няколко хиляди марки. Сравнително изгодно, като се има предвид, че отделни техни оригинали се продават за десетки и стотици хиляди, а в някои случаи достигат милион. Изтощителната обиколка е към своя край. Физически и духовно дори най-ревностният почитател на модерното изкуство е на границата на изчерпването. По-упоритите остават втори, дори трети ден. Но и това време не е достатъчно, ако си поставиш за цел да се *потопиш* подробно във всичко.

is to be paid to the installation of Jordan Crandall from the USA called *Suspension*. It was constructed out of many pieces of equipment including video, digital animation, multi-scanning projectors, computers, digital processors for producing extra effect, video camera, a pair of digital and printed out figures; it was intensely rich in meaningful effects and as such it did rouse suspension. The onlooker is obliged to enter it /the principle of co-authorship/ as to suddenly discern their own face or shadow projection on the screen, coloured or monochrome, alone or interwoven with other faces, shadows and figures. Another interesting installation is that of Mike Kelley and Tony Oursler, combining audio and video suggestions with mechanical parts. Jean-Marc Bustamante from France came up with a unique book collection of his colour photos, entitled *Bitter Tangerines*, on sale in the bookstore. Holger Frieze from Germany named his piece of work *endlessly, almost...* referring to the genuinely infinite blue...of a dull screen of a computer monitor. Visitors to *documenta X* are offered *Editions* /limited circulation of works/ made specially for the occasion including works by 15 authors such as Jeff Wall, Rosemarie Trockel, Gerhard Richter, Michelangelo Pistoletto. Prices range from hundreds to thousands DEM which makes the purchase comparatively inexpensive opposed to the tens of hundreds and thousands DEM value of a single original costing millions of DEM at times. The tiresome tour is near its end. The most devoted of modern art connoisseurs have been driven to the verge of full

ЗА ПОСЕЩЕНИЕ НА ГАЛЕРИИ В КАСЕЛ ИЛИ ГРАДЧЕТА ОКОЛО НЕГО НИКОЙ ДОРИ И НЕ МИСЛИ

Сметките на много галеристи не излизат верни. Те се надяват, че от блясъка на голямото събитие ще попаднат поне няколко лъча и върху тях. Посетителят на *documenta* е може би разочарован и, разбира се, изтощен. Би могъл евентуално да хвърли поглед при Битнер и Дембински, където са фотографите на Денис Хопер. Но галериите остават настрана. Жалко.²⁵ Още по-жалко, е когато се опитваме сами да се повдигнем за ушите, а всъщност да се самозаблудим: Българска инвазия на пазара на свръхмодерното в Германия.²⁶ Нарочното съвпадение на тази изложба по време /но както вече казахме не по място/ превръща първоначално замисленото предимство в недостатък. Още повече, когато се цитира интерес към балканското изкуство, или обяснение, че последните концептуални идеи са твърде изтощени във всичките си форми и тази година в Касел надделява песимизмът. Колко много тези мнения се родят с цитираните от 60-те години оценки за нас самите и за другите. Сякаш времето е застинало. Замръзнало. Не ви ли побиват тръпки... Сама по себе си сентенцията *Бъдещето е на отхвърлените творци* е вярна. *Отхвърлени* са били и импресионистите.²⁷ Но много важно е уточнението: *отхвърлени кои, отхвърлени от кого, отхвърлени кога, отхвърлени как, отхвърлени къде, отхвърлени защо.* Ако

exhaustion, both in physical and spiritual aspect. The more persistent remain during the second or even the third day, too short a time to let you get absorbed into details.

NO ONE EVEN BOTHERS TO THINK ABOUT VISITING GALLERIES IN KASSEL OR THE OTHER PLACES AROUND

The expectations of many galleryowners came at odds with reality. They hoped that the illumination of the great event would send flashes over them too. The visitor to *documenta* is probably disappointed and certainly exhausted. He might take a quick glimpse of Bitner and Dembinski hosting the photos of Denis Hopper. But galleries remain in the background, pitifully.²⁵ It is a thousand pities that we try to pull out ourselves by the hair but run into self-delusion instead: *Bulgarian Invasion on the Market of the Supermodern in Germany.*²⁶ The deliberate coincidence of the two exhibitions in time /not in place as it is already mentioned above/ transforms what has been initially schemed for a virtue into a flaw. Furthermore this is brought to an extreme by quoting *interest in the Balkan art* or providing explanations such as *the totally worn-out, in any aspect, latest conceptual ideas and pessimism coming back to Kassel.* These opinions oddly allude to certain assessments of ourselves and the others dating back to the 60s. As if time has come to

25. *Kunstzeitung*, бр. 11/юли 1997 г., стр. 7.

26. Адриана Милева, в. 24 часа, 3 август, 1997 г.,

27. Амброаз Волар, Спомени на един търговец на картини, С.1981 г., стр. 33

25. *Kunstzeitung*, issue 11, July 1997, page 7,

26. Adriana Mileva, 24 Hours daily of 3 August, 1997,

има някой, който може да даде ясен и безспорен отговор на всички тези въпроси едновременно, то това е само Господ бог. И Времето.

Изложбата на НХГ в НДК *Съвременно българско изкуство*, колкото и да има много *пропуски* /според някои/, колкото и да е *лошо аранжирана* /според други/ е точното *място* за модерното българско изкуство, защото отдавна му беше *времето* да влезе в музеите. От 10-те показани *близо до documenta* тук е само Правдолюб Иванов.

Изложбата е сериозен практически опит, а подборът, направен дори от колектив, винаги е субективен, спорен и уязвим. Но трябва да се осъзнае, че даже и да си бил на покрива на Шипка 6 в онзи паметен октомври 1989 г., не е достатъчно *алиби* в биографията, за да си модерен художник /а само предпоставка - виж *модела* Солаков. Както и фактът, че си се разхождал между авангарда пак там и тогава /Диана Попова и Мария Василева/ не е достатъчно *основание* само твоето мнение да е най-меродавно и да се приема за *последна инстанция на истината*, отричайки дори правото на диалогичност.²⁸ Диана, направи изключително много в първите няколко години. Лично аз съм благодарен и на Диана и на Мария за оказаното ми съдействие. Но *апогеят* /не само на Диана/ беше изложбата *N-форми* /заедно с Борис Климентиев, Николай Бошев, Свилен Стефанов/ - най-добре организираната, най-каталогизираната, най-всеобхватната изложба за българското концептуално изкуство. И най-професионалната.

a deadlock. Were you given the creeps...In itself *Future Belongs to the Rejected People of Art* maxim is true. The impressionists suffered rejection as well²⁷. Elaborations on *who* is rejected and *by whom*, *when* and *how*, rejected *where* and *why*, is a matter of extreme importance. There is no one but God to simultaneously provide a clear and straight answer to all these questions...and Time as well.

Despite the few *omissions* /in the opinion of some people/ and *bad taste* for arrangement /in the opinion of others/ the exhibition of *contemporary Bulgarian art* of the National Art Gallery hosted by the National Palace of Culture /NDK/ is viewed as the right *place* to exhibit modern Bulgarian art since *time* has ripen for it to enter the museum. Out of the 10 artists featured *close to documenta* Pravdolyub Ivanov alone is present here. This exhibition represents a fundamental experience in terms of practice either team or individual, the process of selection is known for its subjectivity, controversy and vulnerability. Even so, being on the roof at 6 Shipka Street in that memorable October day of 1989 does not provide a sound *alibi* for modernity to an artist's biography /it is just a pre-condition, see Solakov's pattern/. The memory of walking around and mixing with the avant-garde at that time and place /Diana Popova and Maria Vassileva/ does not *verify* one's opinion as the most reliable, being of *last resort to truth* and strong enough to deny the right for dialogue.²⁸ Diana did exclusive job in the first several years. I am per-

28. В. Култура, бр. 29, 26 юли 1997 г.,

27. Ambrois Vollard, *Memories of a Trader of Paintings, Sofia, 1981, page 33*, 28. *Kultura weekly, issue 29 of 26 July, 1997*,

СЛЕД ТОВА НЕЩАТА ТРЪГНАХА НАДОЛУ - КЪМ ОГРАНИЧАВАНЕ И КАСТОВО ДЕЛЕНИЕ

на принципа *Нашето гардже - най-хубаво...* Когато споделих това с Камен Балкански /главната фигура в *Сорос* относно изкуството/ той очевидно се засегна. Но истината е ясна за всички: що се касае до съвременното българско изкуство, парите на милиардера Сорос не се харчат по най-добрия начин. Това рано или късно ще бъде санкционирано: ако не от самия Сорос, то от обществото и държавата, и съвсем сигурно - от времето и от историята. Защото когато си позволиш *да изпръскаш лицето* на цяло едно общество със спрей, за да му *внушиш колко велики са три имена*, ти сигурно имаш своето артистично право и художествено обяснение. Но в същото време, даже да се казваш Олег Ку-

ОЛЕГ КУЛИК, ЛУДОТО КУЧЕ, 1994

OLEG KULIK, MAD DOG, 1994

лик или Александър Бренер²⁹, да лаеш като *лудо куче* и дори да лаеш срещу другите кучета /акция в центъра на Берлин/, ще получиш своето наказание. Защото такива са законите на об-

29. Сп. *Flash Art*, бр. 188 /май-юни 1996 г., стр. 46, и бр. 189 /лято, 1996 г., стр. 102-107

Richard Long
sonally
obliged to
Diana and
to Maria for
their col-
laboration.

The high
tide of it /not Diana's only/ be-
came the exhibition of N-forms
/together with Boris Klimentiev,
Nikolay Boshev and Svilen
Stefanov/ which remains to date
the best organised, catalogued
and most comprehensive exhibi-
tion of Bulgarian conceptual art.
It is the best example of profes-
sional work as well.

NEXT DEVELOPMENTS TOOK AN ADVERSE DIRECTION TOWARDS LIMITATIONS AND CASTE DIVISION

on the principle *ours is the best*.
As I shared these thoughts with
Kamen Balkanski /the main art-
related figure in the Soros centre/
he obviously felt offended. Con-

temporary
Bulgarian art
opens to the
truth that the
billionaire
S o r o s '
money are
not spent in
the best way.
That one
dares sprin-
kle *spray over*
the face of the
whole soci-
ety in an at-

tempt to *persuade* of how *great*
three names are, might point to
an artist's right and deliver art-re-
lated explanations. Sooner or
later this is certain to call forth
sanctions either on the part of
Soros or on the part of society and
the state, and most certainly on

PHOTO/ART SECESSION CATALOGUE 1/97

ществото, организирано в държава. Може това също да е част от добре пресметнатата реклама. Така би станало и у нас, ако бяхме *нормална* държава, както се изразяват политиците. Но си оставаме само с изразите.

А руският авангард *завладя* Европа. В музея на виенския *Сецесион*, в съжителство с известния стенопис на Густав Климт *Бетховен* повече от месец /6.6.-13.7.1997 г./ над 20 видеомонитора представяха акции и перформанси на Александър Бренер, Владимир Дубосарски, Александър Виноградов, групата Фенсо, Вадим Фишкин, Олег Кулик и Людмила Бредикина, Таня Либерман и др. Разбира се, с изключително професионалното кураторство на тандема Йосиф Бакщайн и Йоана Кандъл.

Що се отнася до подбора на Ружа Маринска и нейния колектив, аз също мога да се почувствам *обиден* - пропуснат е значим автор като Иван Попчев /включен веднага след ранната си смърт в изложбата *100 години организиран художествен живот*/. Но не съм. Защото вярвам, че и Иван Попчев не е. Гледайки ни от небето със строгите си, но винаги тъжни очи, отдавна ни е простил много неща. Още повече пропуски, които са поправими... *Пропуснати* има и в галериите за модерно изкуство в Берлин и Хамбург, в изложбата *Епохата на модерното*: немците Йорг Имендорф и Стефан Балкенхол, американците Марк Костаби и Кики Смит, работещите в Ню Йорк французи Арман и Луиз Буржоа, швейцареца Макс Бил, англичанина Тони Крег и много други. Японците отсъстват изцяло - никакъв Он Кавара, Яойи Кузама... Вся-

the part of time and history. At the same time either Oleg Kulik or Alexander Brenner²⁹ your name is and barking as *mad dogs* do or at other dogs /action in the centre of Berlin/ you are, still there is punishment for you following from the rules of a state-organised community. More or less this might be part of a well-targeted advertising campaign. The same would have happened here if we were a *normal* country as politicians say. We get stuck in phrases in the end.

In the meantime the Russian avant-garde *conquered* Europe. In the museum of Viennese Secession Alexander Brenner, Vladimir Dubosarski, Alexander Vinogradov, Fenso group, Vadim Fishkin, Oleg Kulik and Lyudmila Bredihina, Tanya Libermann and others run their performances and actions on over 20 monitors for over a month /June 6-July 13, 1997/ next to the famous wall painting *Beethoven* of Gustav Klimt. It all happened due to the exclusive efforts and skills of curator team Joseph Backstein and Johanna Kandl.

When it comes to the selection activities of Ruzha Marinska and her team, I might *take it personally* that a significant artist such as Ivan Popchev is missing /included right after his early death in the *100 Years Organised Art Life* exhibition/. But I will not, since Ivan Popchev will not either, to my belief. Looking down at us from above the sky in his stern and very sad manner, he forgave us long time ago especially for the errors that can be set right... There are names *missing* in the galleries of modern art in Berlin and Hamburg; *absent in The*

²⁹ *Flash Art* magazine, issue 188 of May-June 1996, page 46, issue 189 of summer 1996, page 102-107

Марсел Брутас

ка селекция, дори и най-мощабната крие своите рискове - за *отсъствие* и за *присъствие*. За *непълнота* или за ... *всеядност*. Въпрос на критерии, гледна точка, информираност.

Стана дума за имена - нямам *нищо против* Хубен, Косьо и Тушев. Без излишна скромност ще кажа, че бях един от малкото, който гизабеляза още тогава през 1991 г. в разрушената галерия на *Раковски 125* с изложбата *Ново изкуство*. После имахме сътрудничество, най-вече с Хубен. Така че критиката /положителна или отрицателна/ не е свързана с моя личен интерес. Това е важно да се знае.

Много спорове и несъгласия се струпяха на главата на Филип Зидаров с изложбата *Портретът* в СГХГ. Някои от съвременните автори не издържах на предизвикателството, което не е толкова на инициатора, колкото на времето. Когато едни искаха техните произведения да излязат от *Портретът*, а други искат да влязат в изложбата на НХГ в НДК, не е ли това *неосъзнаване на диалога музей-изкуство*. За съжаление същият Филип Зидаров стана съучастник в ABSOLUT-ното *обругаване* на музея, което не е само едно физическо деяние: *Нов неоколониализъм*, би казала Катерин Давид³⁰, отношение между *център и периферия*, може да допълни Пиер Рестани.³¹ Или пък просто влияние, идващо от *боди арта*, *родоначалник* на който у нас е Филип. Но това го знаят малцина посветени. Останалите продължават да *ръкопляскат* на Иван Яхнаджиев, а той си остава един плагиат.

30. *short guide/Kurzfuierer, documenta X, cantz, 1997, стр. 12, 31. сн. Изкуство, бр 44, 1997*

Marcel Broodthaers

Age of Modern exhibition are the names of J o r g Immendorf a n d

Stephan Balkenhol from Germany, Mark Costaby and Kiki Smith from the USA, Arman and Louise Bourgeois of French origin, currently working in New York, Max Bill from Switzerland, Tony Cragg from England and many others. No Japanese presence at all, neither On Kawara, nor Yayoi Kusama... Each selection, be it the largest in scale, is running the risks of *absence and presence*, of *incompleteness and omnivorousness*. This is a matter of criteria, points of view, information...

Going back to names, *I don't mind* Huben, Kosjo and Tushev. Needless to be modest I'd rather say that I was one of those few to have *noticed* them in 1991 amidst the wrecking gallery at 125 *Rakovsky Street* during their *New Art* exhibition. Our collaboration, mostly with Huben, dates back to those times but I need to put it clear that any criticism /favourable or not/ is not related to my *personal* interest.

Philip Zidarov's exhibition *Portrait*, on show in Sofia City Art Gallery /SCAG/, gave the artist much trouble in terms of arguments and discrepancies. Some contemporary artists did not stand the challenge - the one of time rather the one of the initiator. The situation in which some wanted their works removed from *The Portrait* and others wanted their works included in the National Art Gallery exhibition in NDK, might be interpreted as *obliviousness of art-museum dialogue*. Regretfully the

ДИАЛОГ МУЗЕЙ-СЪВРЕМЕННО ИЗКУСТВО ОЗНАЧАВА АКТИВ- НА ПРАКТИЧЕСКА ДЕЙНОСТ

от страна на галериите и на критиката както поотделно, така и под формата на взаимно сътрудничество. Малко са галериите, подкрепящи *неконвенционалното* изкуство: *Ата Рай* - с изключителна *последователност*, *XXL* - с не винаги обоснована *претенциозност*, *Арт 36* - от време на време. Не защото останалите работят лошо, но имат друга посока: *Досев* - основно *добрите* стари имена, *Крида Арт* - културен институт?, *Макта* - *противоречиво* многообразие с акцент върху *фотографията*, *Александър* - сполучливо *балансиране* между *големите* и *млади автори*, *Мелон*, *Лом*, *Сезони*, *Ценител* - *сериозна просветителска дейност*, *Витоша* - *всеядност*, *чо доста полезна*,

ДОБРОМИР ИВАН, АЛЕКО ЩАСТЛИВЕЦА 1997,
ИНСТАЛАЦИЯ В СГХГ

DOBROMIR IVAN, ALEKO THE HAPPY ONE, 1997,
INSTALLATION IN SCAG

Артос... Никакво взаимодействие между галериите в страната. Много малко собствена политика и *собствени* автори, които да израстват заедно с галерията и след 20-30 години да са достойни да влязат в музея.

И разбира се - критиката. Малко примери за теоретическо ос-

same Philip Zidarov became party into the ABSOLUT-e *violation* of the museum not just physically at that. Catherine David³⁰ would call it *New neo-colonialism*, developed further as *centre-periphery opposition* by Pierre Restani³¹. It might turn out simply an influence of the *body-art*. There are few in the know that Philip is the first body art *follower* in Bulgaria. The rest of the public however still *applaud* the plagiarist Ivan Yachnadzhiev.

MUSEUM-CONTEMPORARY ART DIALOGUE MEANS DYNAMIC PRACTICE

of galleries and critique, separately and in collaboration. There are few galleries that have been supporting unconventional art. Names include *Ata Ray Gallery*, extremely *consistent* in this activity, *XXL Gallery*, particularly *fussy*,

Art 36 - though irregularly. Not that the rest of the galleries work bad - they have a different strategy. *Dossev Gallery's* space is reserved for the *good old names* mainly, *Krida Art Gallery* has set itself the goal to be a cultural *institute?*, *Makta Gallery* offers a *controversy-raising* variety stressing on photography, *Alexander Gal-*

lery successfully balances between the *renowned* and the young artists, *Melon Gallery*, *Lomi*, *Sezoni*; *Tsenitel* - they launched a serious *educational* campaign. *Vitosha Gallery* is *omnivorous*, which is in a way useful, *Artos*

30. *short guide/Kurzfuhrer, documenta X, cantz, 1997, page 12*, 31. *Izkustvo magazine, issue 44, 1997*

тойносттаване на съвременните процеси и тенденции. Повече стремеж за практическа кураторска дейност, и то основно на известни имена. Димитър Аврамов, Искра Траянова, Елка Бакалова - три проекта, даващи всъщност основния облик на българското участие в триеналето на живописиста София'96. Забележителна е последователността, с която Димитър Аврамов защитава *свои* автори и тенденции в съвременното ни изкуство. Чавдар Попов и Яра Бубнова - две отделни представления на *бие-*

налето в Сао Паоло: малкото за съжаление *пробиви* в информационното затъмнение, продължавани от Чавдар Попов и в други страни. Руен Руенов - мащабно представяне *тенденциите на 90-те години* заедно

със Свилен Стефанов през 1996 г. /където се открояваше Дан Тенев/ и

своеобразен *събор на авангардното изкуство на действието* през 1997 г. - и двете в рамките на *Салона на изкуствата* в НДК. Филип Зидаров - първият практически действащ критик у нас - *гурото* на групата *Градът*, изявяващ се понастоящем не само като директор на СГХГ, но и в сътрудничество извън нея: инсталацията *Алеко Щастливеца* на Добромир Иван, проектът в галерия *Ата*. Димитър Грозда-

Gallery... Galleries in this country do not collaborate, do

not have a truly their policy. They do not raise their *own* artists whose fame and talent will develop along with the gallery and become worthy of entering the museum records within 20 or 30 years.

In terms of critique there are few representatives able to generalize

the processes and trends currently up and running. There is most of all a desire for becoming practising curators dealing with famous names mainly. The projects of D i m i t e r Avramov, Iskra Trayanova and Elka Bakalova mapped the image of Bugaria in Sofia'96 painting triennale. D i m i t e r

Avramov is remarkable for his determination to defend *his* artists and tendencies in contemporary art. Chavdar Popov and Yara Bubnova made their presentations in the *biennale* of San Paolo *lifting up* the information curtain over Bulgarian art, Chavdar Popov does so in other countries as well. Rouen Rouenov made a large presentation in 1996 of *The trends in the 90s* together with Svilen Stefanov /where Dan Tenev nailed the at-

PHOTO/SALON OF ARTS CATALOGUE, NDK 1996

ДАН ТЕНЕВ, ДРАМАТИЧНИ СЪБИТИЯ, 1994, ИНСТАЛАЦИЯ, ГАЛЕРИЯ ЛЕСЕДРА

DAN TENEV, DRAMATIC EVENTS, 1994, INSTALLATION, LESSEDRA GALLERY

нов и Диана Попова - най-сериозното практическо отношение към най-новото ни изкуство си остава фестивалът *Процес-пространство*. Весела Христова-Радоева - професионален практически пример за създаване на *музейна* колекция. Димитър Г. Димитров - един от малкото у нас с ясна концепция за диалога музей-модерно изкуство. Като директор на СГХГ организира *салона* на софийските галерии с изключителното съдействие, разбира се, на Олимпия Николова и Аделина Филева. Първо практическо сътрудничество между музея и частната галерия, което постави и започна да решава интересни проблеми. Ралица Базайтова - сериозна подкрепа на *нови* имена. Дора Каменова - практическа *работа за бъдещето* чрез непрестанните контакти, които осигурява на своите студенти с водещите галерии и галеристи. Николай Труфешев - винаги на *гребена* на информационната вълна с огромната амбиция за *енциклопедичност*. Мария Василева, Румяна Константинова...

В един момент неминуемо стигаме до

ДОКУМЕНТАЦИЯТА, КАТАЛОГИЗАЦИЯТА И ЦЯЛОСТНИЯТ КОМПЛЕКС, НАРЕЧЕН КОМУНИКАЦИИ

На базата на свръхкомуникациите и Интернет светът все повече се превръща в *глобално село*. Не е достатъчно вече само да си *велик*, а и да бъдеш *забелязан* от света. Характерен пример в това отношение е изложбата на Павел Койчев в галерия *Досев* - скулптурната инсталация *Масата* може да стои *престижно* във водещи европейски га-

tention/ and a *unique collection of the avant-garde art of action* in 1997. Both events were included in the *Salon of Arts* organised by NDK. Philip Zidarov is actually the first practising critic in this country, *guru* of *The City* art group, currently Director of the SCAG but not abstaining from out-of-gallery activities such as the installation of *Aleko the Happy One* by Dobromir Ivan and the project in *Ata Gallery*. Dimiter Grozdanov and Diana Popova manifested the most respectful attitude in practice towards our most recent art by launching the *Process-Space* festival. Vessela Christova-Radoeva has done an exemplary job in her attempt to create a *museum collection*. Dimiter G. Dimitrov is one of the few who have arrived to a clear concept about the museum-modern art dialogue. As a director of SCAG he organises the *Salon* of the Sofia-based galleries with the precious help of Olympia Nikolova and Adelina Fileva, of course. This was the first real collaboration between the museum and the private galleries which placed and solved interesting issues. Ralitsa Bazaitova is a true supporter of *new names*. Dora Kamenova has been busy contributing *to the future* by connecting her students with leading galleries and gallery owners. Nikolay Trufeshev still remains *on the crest* of the information wave dedicated to his ambition for *encyclopedic* knowledge. Next come Maria Vassileva, Roumiana Konstantinova...

At one instant we inevitably arrive to the issue of

DOCUMENTATION, CATALOGUING AND THE ENTIRE COMPLEX CALLED COMMUNICATIONS

Super-communications and Internet constantly change the world into one *global village*. To

Димитър Петров

лери и - поради недостатъчна организация премина на нивото на *провинциално* събитие. Павел Койчев се *rogee* със скулптурата на *светила* като Георг Базелиц и заедно с Иван Русев, Милан Андреев, Марин Касърски, Никола Станчев, Валентин Старчев, Бойко Митков са добър пример за творци, които са *в час* със *световните* тенденции. Галериите и критиката си остават големите *длъжници* на художника по отношение на задължителната документация - постоянните *вопли* за финансова или медийна *невъзможност* само изхабяват енергията,

препращайки я в неправилна посока. Пари-те не се *търкалят* по *улицата*, но когато има */голямо/* изкуство винаги, все някак си, ще се намерят и */големите/* пари. Професионалните и категорични */печатни* и компютърни */издания* са онази задължителна *мастита грамада*, която всеки уважаващ себе си художник, критик и галерист трябва да *натрупа*, за да може, *стъпвайки* върху нея, да бъде забелязан от света и оценен. Иначе всички ние си оставаме *джуджета* с мечтанията на *великани*. Изданията на *documenta* *Х* надхвърлят 1500 стр. - два дебели каталога с теория и практика за изследване, пътеводител, запознаващ с художниците и произведенията, няколко диплянки. Всичко това, разбира се, и в компютърен вариант. *Необходими са пари*, ще кажете. Вярно, ето защо

Dimitar Petrov

be greatis not enough nowadays, one needs to be recognized by the world.

Pavel Koychev's exhibition in Dossev Gallery testifies to this. His sculpture installation named *The Table* deserves to be amongst the highlights at *prestigious* European galleries but here bad organisation gave it a touch of *provinciality*. His sculptures place him *on a par* with distinguished masters such as Georg Baselitz. Pavel Koichev, along with an array of artists such

НИКОЛА СТАНЧЕВ,
ВОИН, 1991, БРОНЗ

NIKOLA STANCHEV,
WARRIOR, 1991, BRONZE

PHOTO/LESSEDRA GALLERY

МАРИН КАСЪРСКИ,
ИЗЛОЖБА ГАЛЕРИЯ ЛЕСЕДРА, 97

MARIN KASSARSKI, EXHIBITION LESSEDRA GALLERY, 97

as Ivan Russev, Milan Andreev, Marin Kassarski, Nikola Stanchev, Valentin Starchev, Boiko Mitkov tracks down world tendencies. Galleries and critics are still in debt of the artists in terms of keeping ob-

ДИАЛОГЪТ МУЗЕЙ-МОДЕРНО ИЗКУСТВО Е ВСЪЩНОСТ ЕДНО ДОБРЕ ОСЪЗНАТО СЪТРУДНИ- ЧЕСТВО

между художника, критиката, галерията /музея/ и колекционера. КОЛЕКЦИОНЕР с главни букви - меценат и спомоществовател. Защото държавата няма пари за изкуство, тя трябва да направи само някои *прости* неща: 1. облекчаване на данъчното бреме за произведения на изкуството; 2. законови стимули за хората с пари да влагат в изкуство. Но държавните мъже трябва да *осъзнаят* културата като свой приоритет. Не да я *оставят* в ръцете на държавния чиновник. Държавният чиновник /не само у нас и не само сега³²/ е *бездушен* и бюрократичен. *Тъжен* е примерът с рушащата се ежечасно сграда на НХГ в центъра на столицата, покрай която ежедневно преминават мерцедесите на държавните мъже и жени. Десетки са тези *тъжни* примери в страната. А в чужбина - какво правят за българското изкуство *културните центрове*? На *пъла* на Берлин, на Лайпцигерщрасе 114 българският културен институт се нарича даже *Арт галери*, но за две седмици не видях един посетител - може би и поради странното работно време от 10 до 14 ч. Вярно, домът Витгенщайн във Виена поддържа друго ниво, превръщайки всяка изява в сериозно събитие. Но там сигурно не работят *чиновници*. /В същото време *прословутата* галерия *Лотус* сякаш е оставена на *доизживяване*, въпреки личния чар на Ивайла Вълкова/. Друг характерен пример е *художествена-*

32. Амброаз Волар, *Спомени...*, София, 1981 г., стр. 33,

ligatory documentation. Their unending *wails* over the lack of finances and media *interaction* end in waste of energy running in the wrong direction. Money doesn't *roll down the street* but /big/ art always attracts /big/ money. Comments in professional and emphatic publications /printed and virtual/ should outstandingly amass so that every artist of self-respect could *step on top* of the pile and face world recognition and praise. Otherwise we shall remain *dwarfs* dreaming *giants'* dreams. *Documenta X's* publications exceed 1500 pages including two heavy catalogues of theory and practice for research, a guide introducing artists and their works and several folders. A virtual version is available as well. This costs money, you would say and hit it. This is why

MUSEUM-MODERN ART DIALOGUE IS ACTUALLY A FULLY REALISED COOPERATION

between artist, critique, gallery /museum/ and collector. COLLECTOR inscribed in capital letters means patron and contributor. The state has no money for art, instead it must *simply* take certain steps towards reduction of taxes on works of art and introduction of legal stimuli for people with money to invest in art. First of all statesmen should *take in* art as a priority, so that art will not *remain* in the hands of state clerks, *hard-hearted* and bureaucratic /not only now and here/³². The edifice of the National Art Gallery, incessantly coming apart, located in the centre of Sofia, past which state men and women drive their Mercedeses, proves a *sad example*, one of the many

32. Ambrois Vollar, *Memories...*, Sofia, 1981, page 33,

Ли́ка Я́нко

Lika Yanko

та акция на Георги Попов Ковачевица - подкрепена и от професионалната критика /сп. Изкуство³³/ и от професионалните медии /специално заснет филм от БНТ благодарение на личните качества на режисьора Марин Градинаров/. Но чиновникът, който *опазва* паметниците на държавата вижда *заплаха* за резервата Ковачевица /друг е въпросът как той се съхранява/ и категорично не разрешава. Този чиновник и министър да стане ще запази своето *бездушие* към изкуството.

Колекционерът, меценат и спомоществовател е важен, колкото и художникът; защото има същата *душа* и *сърце* за изкуството. И точно такива личности като Васил Божков /основният спонсор на триеналето София'96/, колекционерът

around the country. And what do our *cultural centres* abroad do for the Bul-

garian art? Not a single visitor dropped by the Bulgarian cultural institute, located in the very heart of Berlin at 114, Leipzigerstrasse dubiously named *Art Gallery*, during the two weeks of my stay there. Maybe it is the strange work hours, from 10am to 2pm, to put the blame on. *The Witgensteine House* in Vienna is just another story as it keeps up to standard and turns each presentation into an event worth attention. They certainly make it without *clerks*. In the meantime the renowned *Lotus Gallery* is left to *die away* /despite the personal charm of Ivaila

Valkova/. The *Kovachevitsa action* of the artist Georgi Popov - supported by the professional critique /Izkustvo magazine³³/ and media /there was a film specially shot for the occasion by the Bulgarian Television greatly due to the personal skills of director Marin Gradinarov/, is yet another example. The clerk employed to *take care* of the

state monuments saw a *threat* to the Kovachevitsa reservoir /reservation is another issue/ and flatly refused. Sitting in a ministerial chair this clerk would still *lack soul* for art. The collector, patron and contributor play as significant a role as the artist themselves because they *share the same soul* and

PHOTO/LESSEDRRA GALLERY

ГЕОРГИ ПОПОВ, ХУДОЖЕСТВЕНА АКЦИЯ
КОВАЧЕВИЦА, 1995-1996

GEORGI POPOV, KOVACHEVITSA ACTION,
1995-1996

Йосифов от Варна /с когото някои медии положиха неосъзна-ти, но сериозни усилия да ме скарат³⁴/, колекционерът Милчев от София и много други са тези, които ще *спасят* българското изкуство. Ще го спасят чрез откупките, подпомагайки живия и работещ художник да

33. сп. Изкуство, бр. 19-20/1994 г., стр. 31-32, 34. В. Жълт Труд, бр. 19/10-16 май 1997 г., Колекционер се крие от рекетъори

33. Izkustvo magazine, issue 19-20, 1994, pages 31-32

продължи. Ще го спасят чрез колекциите си, запазвайки ги за поколенията. Рано или късно те също стават *част от музея*. /Изключителен пример в тази посока е Боян Радев/. Или ако са достатъчно значими, сами *създават* музея. Въпрос на възможности. Не случайно един от изразителните и силни портрети на Анди Уорхол е този на колекционера Ерих Маркс, направен през 1978 г. /сравним единствено с портрета на Йозеф Бойс - най-добрата работа в цялата

heart for art. Personalities such as Vassil Bozkov /the main sponsor to the *triennale Sofia'96*/, collector Yosifov from Varna /some media tried hard to get me at loggerheads with him³⁴/, collector Milchev from Sofia and many others will help Bulgarian art *survive*. Every purchase they make helps an artist live and working to survive and go ahead so that Bulgarian art could live. They enrich their collections to the benefit of the generations to come and sooner or later to the *benefit of the*

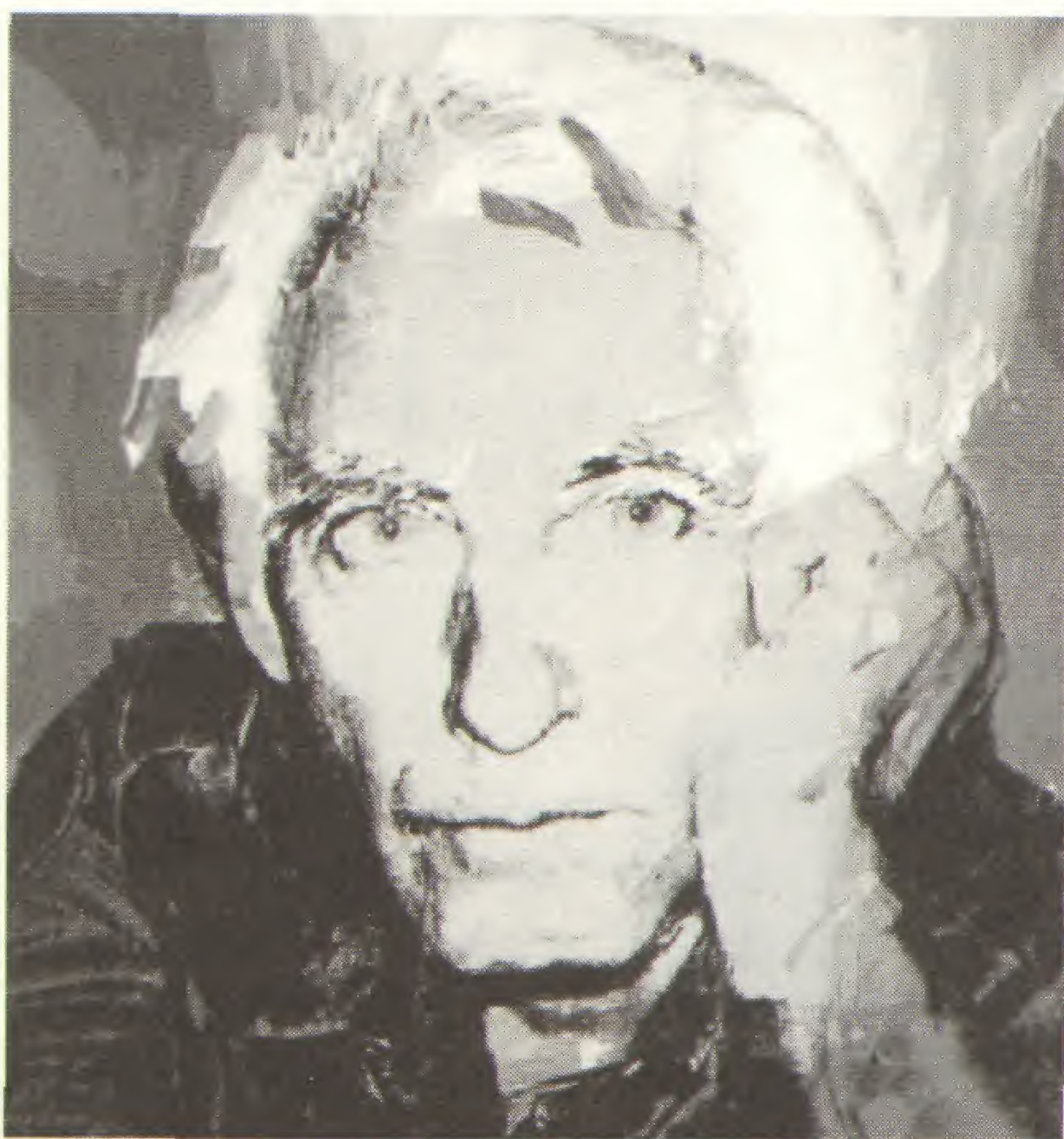

PHOTO CATALOGUE OF THE GALERIE HAMBURGERBAHNHOF

АНДИ УОРХОЛ, ПОРТРЕТ НА ЕРИХ МАРКС, 1978

ANDY WARHOL, PORTRAIT OF ERICH MARX, 1978

museum /Boyan Radev is a unique example/ so that Bulgarian art could live. Men of prominence would even *create* a museum. This is a matter of potential. It is not by chance that one of the portraits of deepest emotion and strength of influence made by Warhol is that of collector Erich Marx drawn in 1978 /comparable with the portrait of Joseph Beuys only, the most precious item in the Warhol collection in

сбирка Уорхол в галерията за модерно изкуство в Хамбург/. Забележителен пример в това отношение са импресионистите - портретите на Амброаз Волар³⁵ от Сезан, Реноар, Бонар, Пикасо, както и тези на Дюран Рюел³⁶ - но те двамата са не само галеристи, търговци на картини и колекционери, а велики личности, също толкова значими колкото и художниците. Колек-

the Hamburg *Gallery of Modern Art*/. The impressionists are noteworthy for their praise to collectors. Ambroise Vollard³⁵ was portrayed by Cezanne, Renoire, Bonar, Picasso. The same refers to Duran Roelle³⁶. Besides galleryowners, traders in art works and collectors, they were great personalities as well, as prominent as artists themselves. Collector Erich Marx' possessions built up

35. Амброаз Волар, *Спомени...*, С. 1981., 36. Импресионизм. Автобиография Дюран- Рюеля, Москва, 1969, стр. 253-302.

34. *Yellow Trud*, issue 19/10-16 May 1997, *Collector Hiding from Racketeers*, 35. *Ambrois Vollard, Memories...*, Sofia, 1981, 36. *Impressionism. Autobiography*, Duran-Ryuelja, Moscow, 1969, pages 253-302,

Николай Майсторов

ционерът Ерих Маркс - това всъщност е почти цялата галерия на модерното изкуство *Hamburger Bahnhof* в Берлин: Йозеф Бойс, Роберт Раушенберг, Анди Уорхол, Рой Лихтенстайн, Кай Туомбли, Доналд Джъд, Дан Флавин, Ричард Лонг, Георг Базелиц, Анселм Кийфер, Сандро Киа, Енцо Кучи, Райнер Фетинг, Брус Науман, Гюнтер Фьорг, Герхард Мерц, Томас Щрут, Жан-Мишел Баскуит, Джулиян Шнабел, Питер Халей, Джеф Кунс, Синди Шерман, Матю Барни, Аниш Капур... За една такава сбирка са необходими пари. Много *пари*, но съчетани с *търпение, дух и отговорност*.

НАКРАЯ, НО НЕ НА ПОСЛЕДНО МЯСТО - МЕДИИТЕ: ТЕЛЕВИЗИЯ, РАДИО, ПЕЧАТНИ ИЗДАНИЯ

Липсата на интерес към изкуството при нашите държавни мъже *препраща* в друга посока интереса на държавната телевизия. *Спорадични* предавания за изкуство - ту изгряващи, ту залязващи. /Седмоднев, например/. От време на време малко секунди и за изкуство по новините. Всичко това благодарение единствено на *личните* усилия на журналисти като Мая Петкова, Цветелина Атанасова, Ваня Гъркова, Мария Касимова, Галя Крайчовска, Татяна Пандурска. Както и *последователността* в това отношение на Иван Гарелов. В националното радио сякаш нещата са по-сериозни и трайни - традиционно *културно* предаване на Юлия Петрова и Юлия Тонева, с много *лични* усилия и, разбира се, *последователност* от страна на журналисти като Роза Чергова, Богдан Стоянов, Роза Дамянова. Спе-

Nikolay Maistorov

almost the
e n t i r e
*Hamburger
B a h n h o f*
Gallery of
M o d e r n
Art in Ber-

lin. Names include Joseph Beuys, Robert Rauschenburg, Andy Warhol, Roy Lichtenstein, Cy Twombly, Donald Judd, Dan Flavin, Richard Long, Georg Baselitz, Anselm Kiefer, Sandro Chia, Enzo Cucchi, Reiner Fetting, Bruce Nauman. Guenther Foerg, Gerchard Merz, Thomas Struth, Jean-Michel Basquiat, Julian Schnabel, Peter Halley, Jeff Koons, Cindy Sherman, Matthew Barney, Anish Kapoor...Such a collection needs money, huge money, and *patience, spirit and responsibility* as well.

LAST BUT NOT LEAST - TV, RADIO AND PRESS MEDIA

The lack of interest in art on behalf of our statesmen *draws* the interest of the national television away into another direction. *Cultural broadcasts sporadically* spring up either coming into light or sinking into oblivion /*Sedmodnev* show for example/. A handful of art is poured from the news from time to time thanks to the *personal* commitment of journalists Maya Petkova, Tsvetelina Atanassova, Vanya Garkova, Maria Kissimova, Galya Kraichovska and Tatyana Pandurska. Ivan Garelov is another name worth mentioning for his *faithfulness*. The national radio developed a much more permanent and stable tendency in promoting *culture* and making art shows a tradition, as is the case with Julia Petrova and Julia Toneva. Names of *dedicated* journalists include Roza Chergova, Bogdan Stoyanov, Roza Damyanova and Vanya

циално внимание заслужава предаването на Ваня Николаева. Активност проявяват и журналисти от частни радиостанции като Димитрина Кюркчиева например, или Стефка Устабашиева от Радио Стара Загора. Някак си по-ясно /може би защото остава по-трайно/ е положението в печата, макар че и там отношението зависи от *личността* - Станислава Петкова, Мила Вачева, Ирина Вагалинска, Галина Богданова, Нада Нешева, Иванка Иванова, Венелин Сапунджиев. Пример за подражание беше *пионерският* пробив на Ирена Маринова - цяла страница за изкуство във в. *О'кей*. След това се появява страница Изкуство и бизнес на в. ПАРИ. Забележително беше приложението Арт на в. Стандарт, но уви... Засега май остават страницата Изкуствата на в. 24 часа и Артруд на в. Дневен труд. Откроява се в. Демокрация - цели страници за съвременно българско изкуство, художници и галерии. Не всички могат да бъдат изброени - важно е признанието, защото обикновено артистичната героизация на художника измества на заден план другите, които работят за него и за изкуството.

При нас нещата тепърва предстоят, вече е поставено едно добро начало - *международно триенале на живописиста София'96* заедно със съпътстващите го няколко изложби. *Портретът* на Филип Зидаров в СГХГ и *Съвременно българско изкуство* на Ружа Маринска в НДК. Годишните изяви на *Сорос* - въпреки стесняването на отношенията и *преиграването* с принципа ку-

Nikolaeva, her show worth of special attention. Amongst the journalists from private radio stations turned to culture are Dimitrina Kiurkchieva and Stefka Ustabashieva from Radio Stara Zagora. The situation with the press /for being not that temporary, maybe/ has been unambiguous though attitudes here depend on *personalities*; Stanislava Petkova, Mila Vacheva, Irina Vagalinska, Galina Bogdanova, Nada Nesheva, Ivanka Ivanova, Venelin Sapundzhiev are amongst them. Irena Marinova was the first journalist to make a full page on art, the *break through* made in *O'key* newspaper and followed by the *Art and Business* page in *PARI*, the excellent art supplement in *Standart* newspaper, not going out any more... Still in existence are the arts pages in *24 Hours daily* and *Trud*

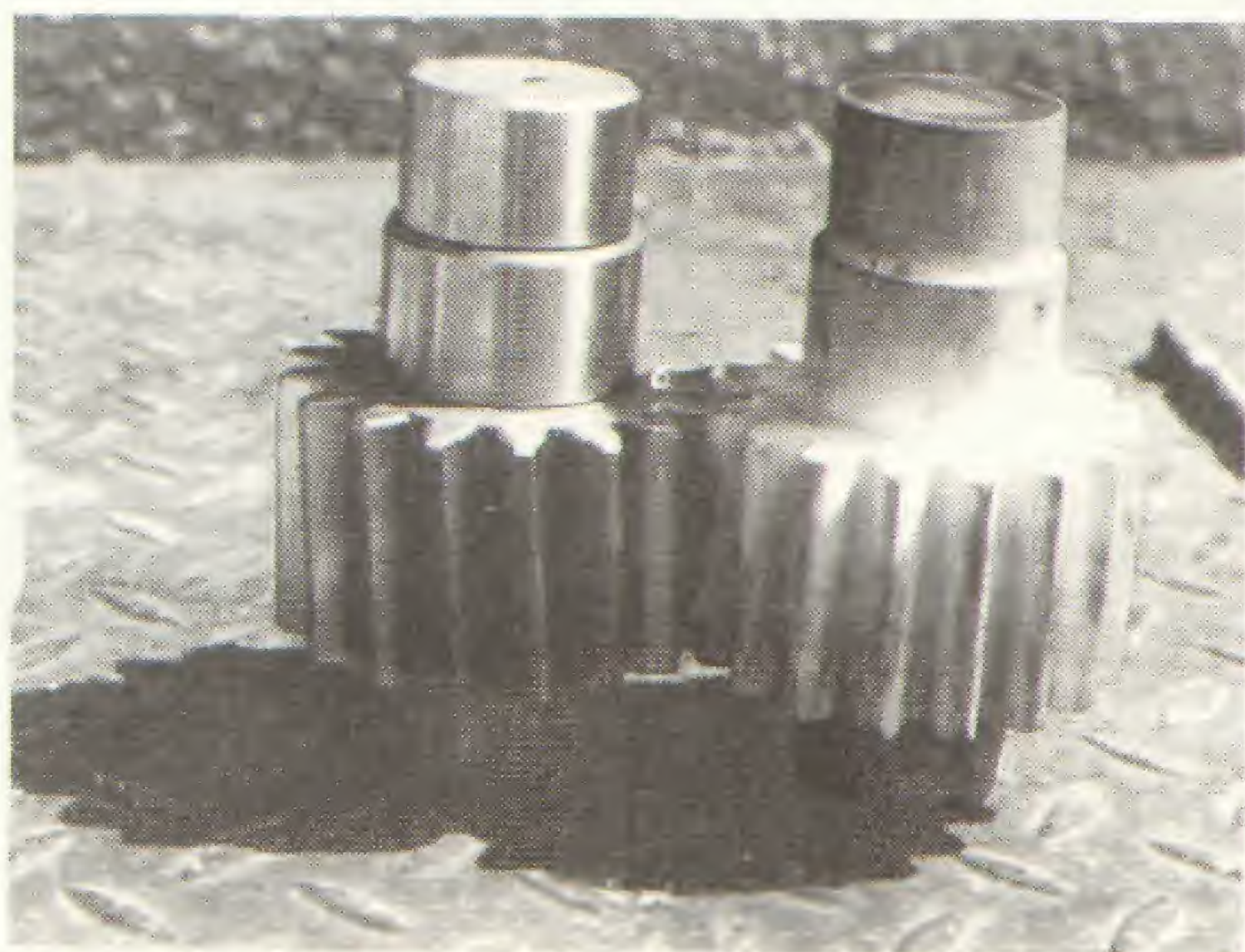

PHOTO LESSEDRAL CATALOGUE

ГАЛЕНТИН ГАТЕВ, В ЗАЩИТА НА ТВЪРДИЯ МАТЕРИАЛ, 1994

GALENTIN GATEV

IN DEFENCE OF SOLID MATERIAL, 1994

daily. Democracja daily regularly comes out with several pages on contemporary Bulgarian art, artists and galleries. Though incomplete this list is an attempt to claim recognition as it is usually the artists who come in the public eye and *become the heroes* of art leaving all those who contribute to their work and fame in the rear.

Things are yet to begin to unfold. *Sofia'96 international triennale*

ПетерПере
раторство. Достоянство на третата изложба *Свидетелства...* беше включването на д-р Галентин Гатев: творческа личност, чиято *мащабност* на неконвенционално мислене се *преплита* с тенденциите на *documenta...* Практическото участие е въпрос само на време и ... шанс.

Изключително важен е традиционният вече *Салон на изкуствата* в НДК с добър акцент върху съвременното българско изкуство. Благодарение на *отвореността* на неговия ген. директор Христо Друмев, *всеобхватността* на културния директор Петър Първанов и *неуморимостта* на художника Камен Петров. Без, разбира се, да забравяме *биеналето на графиката* във Варна - вече с добра традиция, както и *Процес-пространство* на Димитър Грозданов, получаващ все по-голямо международно измерение.

МЕЖДУНАРОДНОТО ПРИЗНАНИЕ

е от изключително значение и това си пролича отчетливо на *триеналето на живописиста* - никакви *водещи* имена от чужбина /с изключение може би на също така *периферни* страни като Македония, Литва, Естония, Латвия/. Никакво сериозно *забелязване* от чужбина. Друга е съдбата на също такава начинаеща изява - биеналето в Куангджу, Корея³⁷. Както и на наградения художник - почти неизвестния кубинец Алексис Мачадо - Кчо, вече се представя от *водещи галеристи* и списания за изкуство по света.³⁸ Може би защото и наградата е по-различна - 25 хил. USD.

37. *cn. Flash Art, Nr 185/ноемвр.-гек. 1995 г., стр. 39, 46*, 38. *cn. Flash Art, Nr 188/май-юни 1996 г., Корица и стр. 82-86*

Peeter Pere
of painting
were first
along with
some more
exhibitions
such as The
Portrait of
Philip Zidarov in the SCAG, Contemporary Bulgarian Art of Ruzha Marinska in NDK, and the annual exhibitions of Soros Centre despite the recently *limited scope* of communication and *playing up* the curator principle. A true merit of their third exhibition *Testimonies...* was the participation of Dr. Galentin Gatev, a creative personality with *broad unconventional* thinking in *accordance* with the trends of *documenta X*. His participation in it is a matter of time and...chance.

The Salon of Arts held in NDK, accentuating on contemporary Bulgarian art among other facts of culture, became a tradition now and acquired significance due to the *openness* of the Gen. Director Christo Drumev, the *comprehensiveness* of Cultural Director Petar Parvanov and the *energy* of artist Kamen Petrov. The *biennale of graphic art* in Varna and *Process-Space* exhibition of Dimiter Grozdanov are examples of recently established tradition and rising international recognition. That

INTERNATIONAL RECOGNITION

is very important became clear during the *triennale of painting*. There were no *renowned* foreign guests /with the exclusion of *marginal* countries such as Macedonia, Estonia, Lithuania and Latvia/. There were no *signs of recognition* from abroad unlike the biennale in

37. *Flash Art magazine, issue 185 of November-December 1995, pages 39, 46,*

ВЪПРОСЪТ С НАГРАДИТЕ

тезата за *постмодернизъм* ала *Тапиес* сигурно е много важна, по-скоро обаче за самия Рес-тани, отколкото за нас. Още повече че много преди Тапиес и Жан Фотрие и Жан Дюбюфе правят всичките тези *чудеса* с пясък и т.н. Ако все пак за *постмодернизма* защо тогава не и Милко Павлов, или Никола Николов, даже Цанко Панов и Надежда Олег Ляхова? Или може би за един *друг* *постмодернизъм* този на Йордан Кисъв /защитаван последователно повече от едно десетилетие/, или на Стоян Цанев например. Как да се *справим* с *ранния* *постмодернизъм* на Генчо Денчев, превърнал се в *сянката* на художника ³⁹ още от 1961 г. до ден днешен.

ГЕНЧО ДЕНЧЕВ, ЗАПЛАХА, 1985

GENCHO DENCHEV, THREAT, 1985

Но *отхвърлен* от журито на Триеналето, може би точно защото много е *погранич*. А всъщност защо не за *другите* *тенденции*: на Вълчан Петров или Веско Велев, тази на То-

39. Чавдар Попов, в. *Стандарт*, бр. 1617/19.03.1997 г. и в. *Пари*, бр. 73/29.03.1997 г. и Мария Петкова, в. *24 часа*, бр. 81/23.03.1997 г.

Kuangdzhu in Korea³⁷, launched recently as well. The prize winner, Alexis Machado-KCHO from Cuba, unknown by then is currently recognized by leading art galleries and magazines³⁸. The prize totalling USD 25,000 might prompt a conclusion.

THE MATTER OF AWARDS

The theme of *Tapies-like postmodernism* is probably of greater significance to Restani than to us. Long time before Tapies Jean Fautrier and Jean Dubuffet did all *these wonders* out of sand. If it is a talk of *postmodernism* why not include then Milko Pavlov, Nikola Nikolov, Tsanko Panov and Nadezhda Oleg Liahova. Or maybe it comes to a *different postmodernism*, that of Yordan Kisiov /defended for over a decade/ or of Stoyan Tsanev. How

should we cope with the *early postmodernism* of Gencho Denchev, turned into the *shadow of the artist*³⁹ since as far as 1961 to date. He was however *re-*

jected by the jury of the triennale for being *too early*, maybe. And why don't we mention the *other tendencies*, those started by Valchan Petrov, Vesko Veleev and

38. *Flash Art* magazine, issue 188 of May-June 1996, Cover page and pages 82-86, 39. Chavdar Popov, *Standart* daily, issue 1617/19.03.1997 and *Pari* daily, issue 73/29.03.1997 and Maria Petkova, *24 Hours* daily, issue 81/23.03.1997

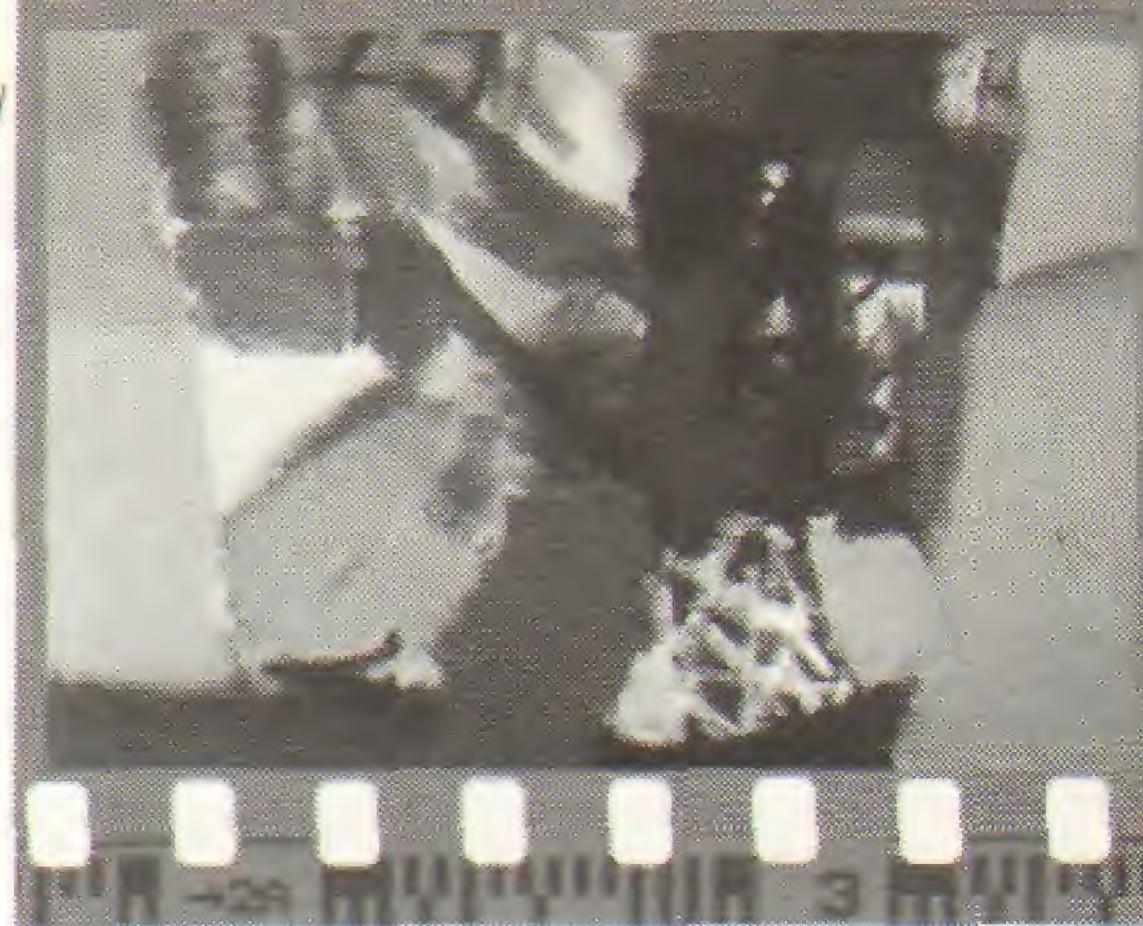
Йон Салистану

ма Трифоновски, на Надежда Кутева, дори на Любен Зидаров или на Димитър Лалев. Не са ли *друга* важна тенденция *отхвърлените* или *самоотхвърлилите* се: Генко Генков, Енчо Пиронков, Олга Вълнарова, Иван Кирков, Христина Петрова, Димитър Киров. Защо няма автори като Нейчо Дойчев и Анастас Константинов или Янаки Кавръков и Вълко Гайдаров, Дончо Захариев... Защо тезата за *център и периферия* се превръща в непреодолим комплекс - изкуствоведите вече говорят за *терапия* и за *избиване* на комплексите.⁴⁰ Не е ли по-добре нещо *собствено* с риск да бъде *регионално* и *даже фолклорно* /чужди музиканти ни показват какво значи български фолклор/, отколкото непрекъснато *нечие* наподобяване, пък било то и в *световни* измерения. Не е ли прав големият колекционер Петър Лудвиг, който казва, че *един немски художник става провинциален, когато започва да работи като един американски*. Т.е. провинцията не е географско, а *духовно* понятие. За разлика от оценката на Пиер Рестани, че единствено нашето авангардно, *неконвенционално изкуство* било в *центъра*, тъй като младите правели това, което се прави по света. /От тази позиция защо не тогава авангардиста Венцислав Занков?/ Наистина много сложна тема и не е възможно да се дават *абсолютни* оценки. За мен все пак единствената *безспорна* награда е тази на

40. Диана Попова, *сп. Изкуство*, бр. 24/1995 г., стр. 7 и 8

Ion Salisteanu

T o m a
Trifonovski,
Nadezhda
K u t e v a .
E v e n
L y u b e n
Z i d a r o v

and Dimiter Lalev. Isn't there *another* tendency just so important, formed by the *rejected* or *self-rejected* Genko Genkov, Encho Pironkov, Olga Valnarova, Ivan Kirkov, Hristina Petrova, Dimiter Kirov. What is it behind the absence of artists Neicho Doichev, Anastas Konstantinov, Yanaki Kavrov, Valko Gaidarov and Doncho Zahariev. Why does the thesis of *centre and periphery* turns into a hard to overcome *complex*, art experts launched discussions on *therapy* and *knocking out* of complexes⁴⁰. Isn't it better to have something *unique* at hand, though running the risk of being *regional* or *folklore* /foreign musicians teach us to a Bulgarian folklore/ rather than being constantly somebody's resemblance, ranking among the world achievements at that. There is truth in the words of the great collector Petar Ludwig saying that *a German artist is becoming provincial since appropriating manners of an American artist*. Province is a term of spirit rather than geography here in opposition to Pierre Restani's statement about *our avant-garde unconventional art* being the only art trend situated *in the centre* as the young are doing what everybody does in the world /this is a good reason to include the avant-garde artist Ventseslav Zankov/. It is a complicated theme indeed where *absolute* assessments sound inadequate. To me the only prize to arouse *no dispute* is that of

40. Diana Popova, *Izkustvo magazine*, issue 24/1995, pages 7,8

ПЕТЪР ДОЧЕВ - ДОАЙЕНЪТ НА НОВОТО, МОДЕРНО ИЗКУСТВО У НАС

Неговото творчество тепърва ще бъде оценено, за да заеме своето *водещо* място в историята на най-новото ни изкуство - *Българската епоха на модерното*. Всички тези сложни, но необ-

PHOTO SOFIA'96 TRIENNALE CATALOGUE

ПЕТЪР ДОЧЕВ, *БЕЗ НАИМЕНОВАНИЕ*, 1996
PETAR DOCHEV, *UNTITLED*, 1996

ходими паралели, не бива да ни попречат да завършим обиколката си на *documenta X*. От последната зала излизаме в градината пред сградата на Оранжерията. Тук Карстен Хьолер и Роземари Трокел са инсталирали своята *Къща за свине и хора*. Посетителите могат да наблюдават свиня с малки прасенца, отделени само чрез една прозрачна стена. Роземари Трокел обявява *Всяко животно е една художничка* в противовес на Йозеф Бойс *Всеки човек е художник*, защитавайки *женското* пред *мъжкото* начало. Самата Трокел е представена в изложбата *Епохата на модерното* със своите известни *плетени* картини и една скулптурна инсталация. Малко по-нататък в парка е разположен *павилионът на астронавта* - дело на Павел Алтхамер от Полша. Един от малко-

PETAR DOCHEV - THE DOYEN OF THE NEW MODERN ART IN BULGARIA

His art is yet to be recognised and put *in the lead* in our most recent art history - *The Bulgarian Age of Modern*.

These parallels, all complex but necessary, should not distract from putting an end to our tour around *documenta X*. Leaving the last hall we step into the garden in front of the Orangerie. This is where Carsten Hoeller and Rosemarie Trockel have built their *House for Pigs and People*. Visitors can watch a swine with little pigs through a transparent wall. Rosemarie Trockel announces

that *Every Animal is a Female Artist* in contrast to Joseph Beuys's *Every Man is an Artist* in an attempt to defend the *female* principle against the *male* principle. Trockel is presented with her famous *knitted* pictures and one sculpture installation in the *Age of Modern* exhibition. A little further in the park is Pawel Althamer from Poland's *pavillion of the astronaut*. He is one of the few representatives of the ex Socialist art, together with Marko Peljhan from Slovenia, Alexander Sokurov from Russia and Slaven Tolj from Croatia and several artists from ex Socialist Germany. The *Metrostation* of Martin Kippenberger is an odd object with stairs winding out into the nowhere thus cutting the access

Дарина Гладишова

то примери за присъствие на бивши *социалистически* страни наред с Марко Пелихан от Словения, Александър Сокуров от Русия, Славен Толи от Хърватска. Не посочвам няколкото имена от бившата ГДР. Особен обект, разположен също в парка, е *метростанцията* на Мартин Кипенбергер - стълбите водят към нищото и достъп към света е невъзможен по този начин. Накрая на брега на реката Фулда е останалата от

Darina Gladisova

to the world. Finally on the bank of Fulda river stands the sculpture of Claes Oldenberg left from the seventh exhibition. This puts an end to the last for this century grandioso *documenta X*. The visitor leaves

with *mixed* feelings. While being in Kassel or elsewhere in Germany - there is no *escape* from *documenta* - on buses and trains, in the streets and media - an unending mass advertising campaign is running on. *Art* had developed into a big *business* and no one

finds controversial the symbiosis between artistic and market relations. On the contrary this became the only possible reality today. Joseph Beuys's art formula has turned into reality: ART = CAPITAL.

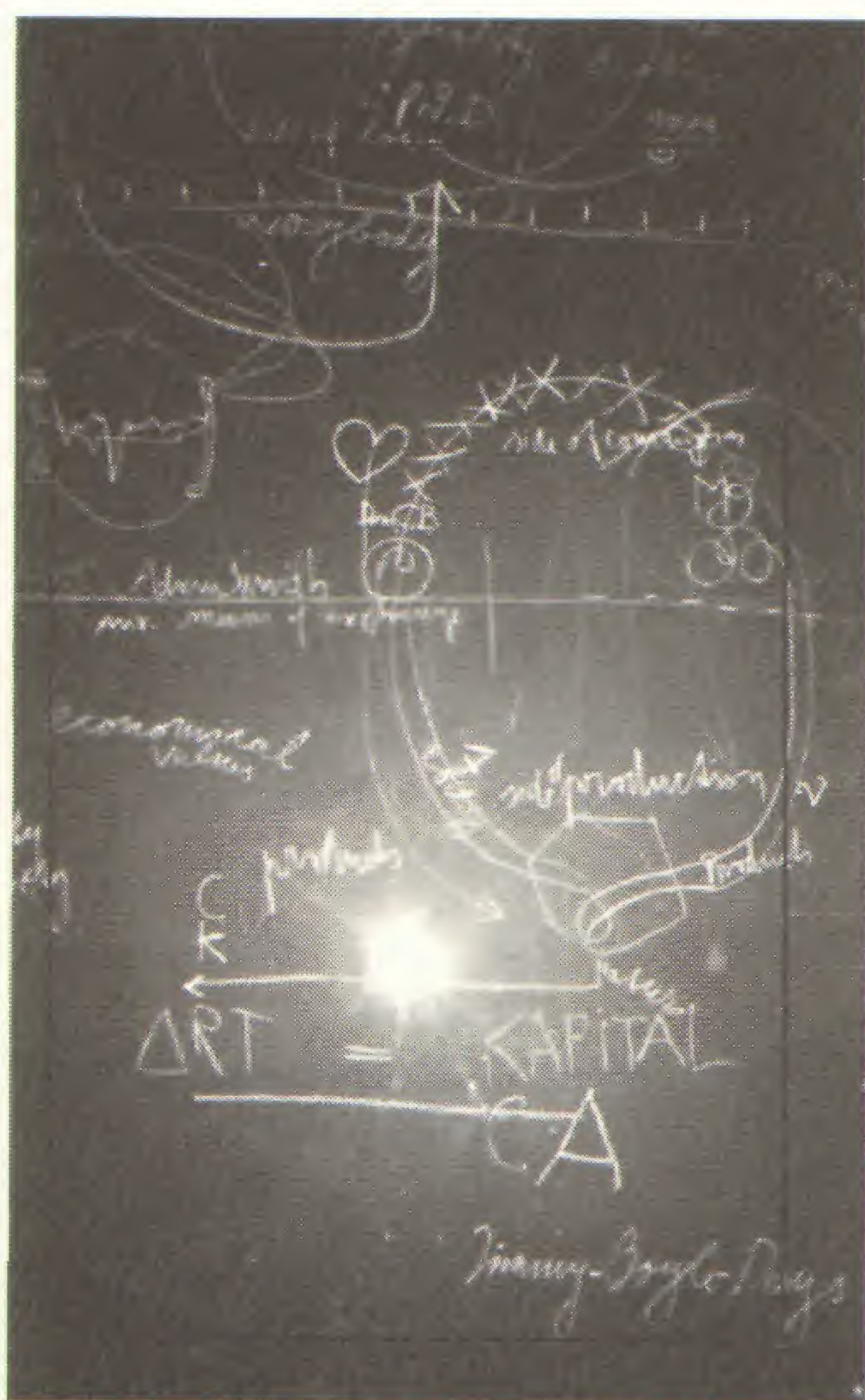

PHOTO RADI GEORGIEV

**ЙОЗЕФ БОЙС, ДЪСКА НАПРАВЛЯВАЩИ
СИЛИ, 1974-77, ГАЛЕРИЯ ХАМБУРГЕР
БАНХОФ, БЕРЛИН**

JOSEPH BEUYS, *PLANK GUIDING FORCES*,
1974-77, HAMBURGER BAHNHOF
GALLERY, BERLIN

ма като противоречие симбиозата между художествени и пазарни отношения. Напротив, това е единствената възможна днешна реалност. Художествената формула на Йозеф Бойс е превърната в действителност: АРТ = КАПИТАЛ.

визитна картичка на галерия леседра

visit card of lessedra art gallery

Това е една малка ОХИ - спомена някай при откриването на изложбата на галерия ЛЕСЕДРА в залите на Френския културен институт. Привидният ОХИ-характер на експозицията се дължи най-вече на сбора от различни и дори полярни като качества произведения. Представените съвместно автори от различни поколения, с различни възгледи и известност като че ли допълват първото впечатление. Но точно тук, в начина по който са съчетани, общата картина се променя...

Диана Попова, в. Култура, бр. 20, 15 май 1992.

Едногодишният си юбилей галерия Леседра на Георги Колев можа да отпразнува във Френския културен институт в София. Тъкмо във времето, когато престижни галерии бяха пометени от Раковски, когато Досев излезе на стъпалата на Минералсувенир, а мнозина други галерис-

The apparant General arts Character of the exhibition results mainly from the collection of works that are varied and even contrasting in quality. Presenting artists of different generations, styles and reputation seems to contribute to the first impresion. However it is exactly the way of combining them that changes the overall picture...

Diana Popova, Koultura Weekly, No 20, may 15, 92

Georgi Kolev's Lessedra Art Galery celebrated its first anniversary at the French Cultural Institute in Sofia, just at the time when prestigious art galleries were swept off the Rakovsky Street, when Dossev moved out onto the staircase of the Mineralsouvenire Store and other gallerists raised Jeremiah-like laments because of the restitution... Without attempting to mimic professionals, Georgi Kolev implements what others

PHOTO EVGENI DIMITROV

**ГОДИШНА ИЗЛОЖБА ВЪВ ФРЕНСКИЯ КУЛТУРЕН ИНСТИТУТ, 1992
FIRST ANNIVERSARY AT THE FRENCH CULTURAL INSTITUTE, 1992**

ти йеремиевски се оплакват от реституцията...Без претенции да повтаря професионалистите Жоро Колев прави тъкмо онава, за което другите в момента предпочитат да обясняват защо не може да стане или колко е трудно и колко пречки има...

claim as impossible, or too hard to be accomplished, list difficulties and obstacles. All this makes Lessedra the true gallery of Arts with its own exuberance and character.

Veneta Dyakova, 1000 Dni Weekly, No 40, May 22, 1992

Всичко това прави от ЛЕСЕДРА истинска галерия със собствен хъс и характер.

Венета Дякова, в. 1000 дни, бр. 40, 22 май 1992.

...Една от малкото, която декларира, че не парите, а изкуството е цел бе галерия Леседра на Георги Колев. Свряна в мазе на жилищен блок тя се оказа феномен с ориентацията си. Формирайки се на база на контактите си и своята интелигентност, този ценител (така се определя преди да каже, че е галерист), въпреки странните си амплитуди и залитания в подбора, стана убежище за авангарда. Георги Колев създаде среда и територия за свободна изява и макар че някои от показаните при него изложби могат да бъдат унищожени от изкуствоведския анализ, доверието, което оказва на автори и хора, свързани с изкуството, е рядко срещано и това му се признава от мнозина.

Руен Руенов, в. Век 21, бр. 38, 23-29 септември 1992.

Георги Колев е един от малкото галеристи в България, които търгуват с изкуство от любов към него. Вече две години на ул. Милин камък 25 се вършат малки тайнства - липсва опит, но ще го натрупат по европейските пазари. Бавно, но затова пък честно.

Добромир Иван, Галерия Леседра - форум на новото, в Окей, бр. 18, 3 май 1993.

Галерия Леседра на Георги Колев навърши две години на Гергьовден. Тя отвори за първи път вратите си в мазето и тавана на своя собственик на ул. Милин камък 25 в столицата. От няколко месеца знакът на Леседра съжителства с този на Хонда в ав-

One of the fewer, declaring art, not money, to be their primary purpose, is Georgi Kolev's Lessedra gallery. Squeezed into a basement of a block of flats, it won recognition of a phenomenon with its own goals. Started on the basis of contacts and the intelligence of this connoisseur (that is how Kolev prefers to describe himself, before mentioning he is the gallery owner), despite his strange amplitudes and vacillation, the gallery occupied the position of the avanguard centre. Georgi Kolev created the environment and territory for free appearance, and although some of the exhibitions can be subject to murderous critics, his confidence to artists and the people, related to art is a rare one, and many would acknowledge it.

Rouen Rouenov, Vek 21 weekly, No 38, Sept. 23-29, 1992

Georgi Kolev is one of the fewer gallery managers in Bulgaria, running an art business and selling art, because he loves it. For two years now at 25 Milin Kamak Street in Sofia tiny sacraments are made - experience is missing but it will be gained at the European markets. Slowly but honestly.

Dobromir Ivan, Lessedra Gallery - Forum of the New, Okey Weekly, No 18, May 3, 1993

Georgi Kolev's Lessedra Gallery completes its second year right on St. George's Day. It was opened in the basement and at the attic of the owner's home on 25 Milin Kamak Street in Sofia. For the last two months Lessedra's logo combined with

тосалона на ул. Раковски, а празничната експозиция бе разположена за пет дни в залата на Деспред. Това не е само хронология или топография. Фактите очертават облика на един човек, който по образование и по професия си занимава с външна търговия, от много го дини е колекционер, а както вече доказва - призванието му е да бъде галерест. Георги Колев не натрапва мнението си за един или друг художествен факт... Следя с интерес проявите на Леседра не защото собствениците ми предпочитания съвпадат с тези на Георги Колев, а защото много уважавам неговата позиция и способността му да защитава художниците, включително и с опита си на търговец. А това дава и на него и на изкуството ни самочувствие.

Весела Христова-Радоева, в. Дума, бр. 114, 19 май 1993.

Със своята частна галерия Георги Колев е един от първите артдилъри, който разшири класическата територия на изкуството. Под мотото Доверие в изкуството се опитва да докаже възможността художникът и неговите творби да бъдат разглеждани като също толкова сериозно и равностойно капиталовложение, колкото и ценните книжа на банката (специална изложбена програма в салона на ОББ - Доверие)... За Георги Колев артбизнесът е единственият сигурен и честен начин за изграждане на неспекулативни отношения между творец, търговец и купувач.

Ерика Лазарова, в. Континент, бр. 225, 27 септември, 1993.

Honda's logo at the showroom on Rakovski Street, and the 5-day anniversary exhibition was arranged in the Despred Hall. This is not just a timeline, or topography. The facts draw up the image of a person, dealing professionally with foreign trade and this is relevant to his education. But he has been a collector for years, and as already proven, his calling is to be gallerist. Georgi Kolev would not impose his views on any art event... I watch closely the Lessedra activities not because Georgi Kolev preferences match mine, but because I am impressed by his ability to defend artists using his business skills and experience. This gives him self-confidence and confidence in our art in general.

Vessela Christoa - Radoeva, Douma daily, No 114, May 19, 1993

By setting up his own private gallery Georgi Kolev became one of the first art dealers to broaden the classical domain of art. Guided by the motto Trust Art he tries hard to promote the idea of the artist and his works considerable and valuable an investment as bank's securities (a special exhibition programme in the hall of the United Bulgarian Bank - Trust)...To Georgi Kolev business in art is the only infallible and honest way to build a non-speculative communication among creator, dealer and client.

Erika Lazarova, Kontinent daily, issue 225 of 27 September, 1993

Изложбата на Расим Кръстев и Красимир Терзиев се нарича Битът. С нея се иткрива ново изложбено пространство в София, готово да рискува, представяйки дебюти. Това е обновената галерия Стълбата на Международната фондация Св. св. Кирил и Методий. В художествения ни живот е направена още една важна крачка - младите художници се представят в музея от

частната галерия Леседра, за което трябва да благодарим на целенасочената неморимост на г-н Георги Колев.

Яра Бубнова, в. Култура, бр. 39, 23 декември, 1994.

Галеристите - това са галериите. Някои от интересните като художествена политика галерии не разчетоха достатъчно добре силите си и отпаднаха от конкуренцията. Появиха се нови имена. Но онези галерии, които вече не една година дават облика на художествения ни пазар, продължават реалистично да водят диалога между художници и ценители. Такива са Веселин Досев, Георги Колев, Максимилиян Киров, Камелия Чакърлиева, Раймонда Мудова...

Весела Христова-Радоева, в. Дума, бр. 302, 31 декември, 1994.

The exhibition of Rasim Krastev and Krassimir Terziev is named The Every Day. It marks the creation of a new exhibition island in Sofia willingly exposing itself to the risk of featuring debuts. This is the refurbished The Stair Gallery of the S.S. Cyril and Methodius International Foundation. Our art life made a step ahead as the young artists were presented in the museum by the private Lessedra Gallery. Gratitude is to be shown to

PHOTO LESSEDRA CATALOGUE

ТРЕТА ГОДИШНА ИЗЛОЖБА, 1994, ЗАЛА ДЕСПРЕД
THIRD ANNIVERSARY, 1994, DESPRED HALL

Mr. Georgi Kolev for his commitment and ardour.

Yara Bubnova, Kultura weekly, issue 39 of 23 December, 1994

Gallery owners are embodiments of their galleries. Some of the galleries to have shaped interesting art policies did not map out their potential well and gave in to the competition. New names sprang up. Those galleries however that contributed for more than a year to building the image of our market of art still fuel the dialogue between artists and connoisseurs in their down-to-earth manner. Names include Vesselin Dossev, Georgi Kolev, Maximilian Kirov, Kameliya Chakarlieva, Raymonda Mudova...

Vessela Christova-Radoeva, Duma daily, issue 302 of 31 December, 1994

Имена с доказани художествени качества не е ново заглавие в експозициите на столичната галерия Леседра. Претенциозността на мотото на изложбата Историята се прави днес може и да подразни нечий вкус, но ако се вгледаме в изложбените работи, ще си признаем, че времето действително лети

Names of recognised artistic virtue are not newcomers to the headlines of Lessedra Gallery's exhibitions. The fastidious motto to the exhibition History is Made Today may offend somebody's taste. Yet, taking a close look at some of the exhibits there will attest to the fact that time is running fast indeed, even faster than

несравнимо по-бързо, отколкото е нужно за изграждане доверие към българските творци. Печален пример е починалият наскоро Иван Попчев... До-

PHOTO ADVERTISING COLLAGE LESSEDRA GALERIE

ИЗЛОЖБА ИМЕНА С ДОКАЗАНИ ХУДОЖЕСТВЕНИ КАЧЕСТВА, 1995
EXHIBITION NAMES OF RECOGNIZED ARTISTIC VIRTUE, 1995

колко е само рекламен колажът - покана за изложба, в който художници на Леседра стоят редом до Ван Гог, Златю Бояджиев, Майстора и Пикасо? И не се ли размиват твърде много границите между стилове, виждания, поколения? Със сигурност такива оценки няма да липсват. За мен обаче самочувствието на галериста Георги Колев е оправдано - неговите автори са действително качествени...

Ваня Славова, В. Континент, бр. 157, 8-9 юли, 1995.

Леседра учреди годишни награди. Стремехът на галериста Георги Колев е чрез тях да внуши респект към основните структури в художествения ни живот, които го създават и благодарение на които той функционира. Основни фактори в него са художникът,

it takes to build trust into the Bulgarian artists. Ivan Popchev who died a short while ago proves to be a sad example. How close to advertising is invitation made as a collage of artists, associated with Lessedra and Van Gog, Zlatyu Boyadzhiev, Vladimir Dimitrov the Master and Picasso? Don't styles, views and generations fuse too much? Such evaluations are sure to be made. However gallery owner Georgi Kolev's self-confidence is, in my opinion, justified: his artists are top quality indeed...

Vanya Slavova, Kontinent daily, issue 157 of 8-9 July, 1995

Lessedra Gallery established annual awards. They manifest to gallery-owner Georgi Kolev's endeavour to inspire respect for the basic structures that build up and push off art life. Basic factors of art life are the artist, the critique,

критиката, медиите, журналистът и колекционерът. Именно това бяха петте категории, които бяха отличени за особен принос в съвременния ни културен живот... Наградите бяха обявени и връчени в НДК на откриването на изложбата по повод петгодишнината от създаването на Леседра...

Паулина Пелова, в. Пари, бр. 111, 11 май, 1996

По време на криза произведения на изкуството почти не се купуват от любов към самото изкуство, а само като изгодно капиталовложение. Квесторите се хванали за главите, като видели колко струва сега колекцията от произведения на изкуството на Първа частна банка.

Моллов и неговата бивша банка също могат да се похвалят, че имат стойностна артколекция. Милиарди минаха и заминаха през трезорите им, само картините и статуите останаха. Галерия Леседра направи програма Доверие в изкуството и почти с чук набива в главата на банкерите това правило. Купувайте произведения на изкуството, докато не са изгорели по тавани и мазета, или не са ги окрали. После ще ви излязат поскъпо. Или ще фалирате.

Мила Вачева, в. Дума, бр. 226, 24 септември, 1996.

Не е малък позор за онзи, който участва пряко или непряко в управлението на държавата, да бъде изобщо невъзприемчив за изкуството... Тези думи на големия немски философ Шелинг, включени в каталога на галерията, изразяват кредото и стратегията на галериста Георги Колев, насочена към професионално остойностяване на имена, твор-

the media, the journalist and the collector. These were the five categories in which awards were granted for special contribution to contemporary cultural life in Bulgaria... The awards were announced and handed in a ceremony held in NDK. The ceremony celebrated the opening of the exhibition and the fifth anniversary of Lessedra Gallery.

Paulina Pelova, Pari daily, issue 111 of May 11, 1996

The questers were struck dumb on realising the current cost of the First Private Bank's art collection. Mollov and his former bank of the same name can boast their own valuable art collection. Billions flew in and out of their accounts but pictures and statues alone remained. The Lessedra gallery drew up the Trust Art programme and almost fanatically tries to hammer this rule into bankers' heads: Buy pieces of art until burnt out in attics and cellars or get stolen. Later they will cost you much greater... or you might go bankrupt.

Mila Vacheva, Duma Daily, issue No 226, September 24, 1996

Disgrace is not but deep for those who are involved directly or indirectly in the government of the state to be altogether impercipient of art... These words uttered by the great German philosopher Schelling included in the gallery's catalogue give the credo and strategy of curator Georgi Kolev targeted at professional evaluation of names, works and phenomena of our contemporary art. The series of individual presentations in Despred art gallery giving its spring season a unique touch hit the same target. Facing the overall stagnation in art life and the

би и явления в съвременното ни изкуство. Подобна насоченост отличава и поредицата от индивидуални представяния в салона на Деспред, оформящи своеобразния пролетен сезон на галерията... На фона на общата стагнация на художествения живот и на все по-ограничените възможности за подпомагане и подкрепа на пластичните изкуства пролетният сезон на галерия Леседра заема достойно място в усилията, насочени към поддържане на духовните импулси и на творческия живец на съвременния българин.

Чавдар Попов, в. Пари, бр. 73, 29 март 1997.

PHOTO LESSEDRA GALLERY

**ШЕСТА ГОДИШНА ИЗЛОЖБА, 1997, НДК
SIXTH ANNIVERSARY, 1997, PALACE OF CULTURE**

Визитката на Георги Колев казва всичко. Първо, като в текста, който обещава Много внимателен и критичен поглед върху съвременните български художници, после с акцент вдясно от замисления му образ на снимката Днес, повече от всякога, паричните инвестиции в българското изкуство се нуждаят от погледа на експерт. Както всевиждащото око на галерия Леседра, която предлага експертни оценки от създаването си през 1991 г. до днес, така и нейният собственик винаги говори истината такава, каквато я вижда.

limited possibilities to support plastic arts Lesedra gallery makes a mark for itself in its efforts to keep alive the spiritual impetus and creativeness of contemporary Bulgarians

Chavdar Popov, Pari daily, issue 73 of March 29, 1997.

Georgi Kolev's business card says it all. First, as in the text which promises A very discreet and uncompromising view on contemporary Bulgarian artists, then with emphasis; to the right of his own contemplative photo-image, Now more than ever investing money in Bulgarian art needs the eye of an expert. As the everseeng eye of Lessedra Art Gallery which has offered such expertise since its 1991 inception he speaks no more than the truth as he sees it.

The Gallery's May showing (which appropriately embraced both the Days of the St. George

Майската експозиция на галерията, която неслучайно обхваща празниците на Свети Георги и на Светите братя Кирил и Методи, бе подредена на втория етаж в Двореца на Културата. Тя възвести появата на няколко талантиви художника, спонсорирани от звучащите не по български имена Пежо, Бритиш Еървейз, Швепс, и едновременно стова представи най-новите скулптури и акварели на Александър Иванов.

Тук, по неговите собствени думи, Георги Колев решава програмата - все още като експеримент - на Шестата ежегодна изложба, на която повечето от представените специални награди обхващат шест отделни категории извън очевидното участие на всяка област. Май е месец на букетите. На цъфтежа. Галерия Леседра ме впечатли с нещо, което бих нарекъл неподправено внимание към същността, а не само към полезните направления.

Аз вярвам в артиста. Вижете разликите в тази изложба. Ние насърчаваме новите имена, заедно с вече утвърдените. Искаме да здравим тази връзка. Надяваме се, че деловите среди споделят това виждане както в миналото, така и в бъдеще. Здравият разум подсказва, че сега е моментът да се купува, на цени, да речем, 100-200 долара, вместо да се чака времето, когато художникът ще бъде открит и тогава да се плаща неизбежната инфлация върху стойността.

Ясно. Ако можете да съчетаете собствения си инстинкт с критичното око и усетите дружелюбието на кръга Приятели на изкуството на Леседра, толкова по-добре.

Брус Уитмън, Един прочит на многократното превъзходство, 17 юни, 1997, стр.16

and the Saints, Cyril and Methodius) was on the second floor front at the Palace of Culture, but was much more than that. It was both herald of the talents of several artists; sponsorship shows such non-Bulgarian names as Peugeot, British Airways and Schweppes; and included major new sculptural works by Alexander Ivanov on view, also a number of his imaginative watercolours. But here, in Mr. Kolev's own words he decides a programme - still in experimentation a so-called 6th Annual Exhibition, where most special awards were presented covering six distinct categories beyond the obvious involvement in each field. May seems to have been a month for the bouquets bit. Well, it is the month of blossoms. But with Lessedra I was impressed by what I perceived as a genuine attention to getting it right and not just awarding in useful directions.

I trust and believe the artist. Notice the differences within the exhibition. The encouragement of the new along with the established. We contrive the cement this bond, present art forms that will remain alive. It is our hope, within the commercial world this attitude will be agreed with in the future as in the past. And common sense insists it is now the time to buy at - say - \$100 - 200 - rather than to wait for the artist to be 'discovered' with subsequent inflation of price.

Point taken. And if you can endorse your own instinct along with an enquiring eye with a known track record, and enjoy fellowship in Lessedra's unique Friends of Art, so much the better.

Bruce Wightman, A perusal of excellences multiplied, Sofia Western News, Issue 17 June, 1997, page 16.

Защо ни няма
не само на documenta

Why we are missing
at documenta and elsewhere

Има ли нещо общо
между Ружа Маринска и Катерин Давид

What is the common, if any, between Ruzha Marinska
and Catherin David

Догма, автоцензура,
социалистически реализъм - що е то

Dogma, Self-censorship,
socialist realism - This is the quiz.

Само на покрива на Шипка 6 ли е
българският авангард

Is the Shipka 6 building the only asylum
of the Bulgarian avantguard

Как Негко Солаков *дръпна* напред...

How Nedko Solakov *pulled ahead*

Международно триенале на живописиста София 96 -
наградите - забеляза ли ги някой

International triennial of painting, Sofia'96, What about
its awards Does anyone notice them

Колекционерът -
кой е той и има ли почва у нас

What is a collector
and is there a room for him in Bulgaria

Нуждае ли се българският художник
от *терапия*

Does the Bulgarian artist
need *therapy*

Защо се *родеят* някои мнения
и оценки от онова време и днес

Why are some opinions and assessments
of those days related with the present day